

Undersökning av läsbarheten i fem svenskspråkiga EU-broschyrer

Pro gradu-avhandling
Östra Finlands universitet
Svenska språket
Maj 2013
Anu Emilia Kuisma

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Filosofiska fakulteten		Osasto – School Humanistiska avdelningen		
Tekijät – Author Anu Emilia Kuisma				
Työn nimi – Title Undersökning av läsbarheten i fem svenskspråkiga EU-broschyrer				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages	
Svenska språket	Pro gradu -tutkielma	28.5.2012	71 sidor	
	Sivuainetutkielma			x
	Kandidaatin tutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>I denna pro gradu-avhandling undersöker jag läsbarheten i fem svenskspråkiga EU-broschyrer. Materialet består av fyra broschyrer utgivna av Europeiska gemenskaperna och en som är utgiven av Europeiska unionen. Alla broschyrerna ingår i serien <i>Europa på väg</i> och har utgivits under perioden 2000-2010.</p> <p>Jag försöker hitta svar på fyra frågor: är de äldre broschyrerna mer svårlästa än de nyare; hurdana meningsbyggnader finns det i broschyrerna; hurdana bisatser finns det i broschyrerna; och är broschyrerna kohesiva. Min första hypotes är att lixet (se kapitel 2.3) för de äldre broschyrerna är högre än för de nyare broschyrerna. Jag antar också att meningsbyggnader är mer komplicerade i de äldre broschyrerna, och att det finns mer bristande kohesion i dem. Min andra hypotes är att meningsbyggnader och bisatser i mitt material liknar Nordmans (1992: 34) resultat, och således är enkla huvudsatser och relativa bisatser de mest frekventa. Min tredje hypotes är att materialet är jämförelsevis kohesivt utan några iögonfallande brister i textbindningen.</p> <p>I kapitel 1 redogör jag för avhandlingens syfte, material och metoder samt tidigare forskning om läsbarhet. Kapitel 2 fokuserar på läsbarheten, dess historia och faktorer som påverkar textens läsbarhet. Jag presenterar också C. H. Björnssons (1968) läsbarhetsindex och Birgit Vallhofs (1970) LOM samt kritiken som läsbarhetsformler har mött. I kapitel 3 presenterar jag teori över meningar och satser samt huvud- och bisatser. Kapitel 4 koncentrerar på termen kohesion.</p> <p>I kapitel 5 redogör jag för mina resultat. Det framgår att broschyren <i>Skattepolitiken i Europeiska unionen</i> (Europeiska gemenskaperna, 2000) (B1) och <i>Med sikte på framtiden: Vetenskaplig forskning i Europeiska unionen</i> (Europeiska gemenskaperna, 2005) (B3) har betydligt mer långa ord än de andra broschyrerna och är således mer svårlästa enligt LOM. Lixet för B1 är 65 och för B3 58, vilket betyder att dessa broschyrer är mycket svårlästa. Broschyrerna <i>Många språk, en familj: Språken i Europeiska unionen</i> (Europeiska gemenskaperna, 2004) (B2), <i>EU i världen: Europeiska unionens utrikespolitik</i> (Europeiska gemenskaperna, 2007) (B4) och <i>En möjlighet och en utmaning – Invandringen till EU</i> (Europeiska unionen, 2010) (B5) har lix 52 respektive 53 respektive 52, vilket betyder att dessa broschyrer är svårlästa. Den äldsta broschyren har det högsta lix-värdet, och således bekräftas min första hypotes delvis.</p> <p>Den mest frekventa meningsbyggnaden i materialet är enkla huvudsatser, vilket bekräftar min andra hypotes. Det finns också fler komplicerade meningsbyggnader i de äldre broschyrerna, vilket bekräftar min första hypotes. Det framgår av resultaten att materialet är ganska kohesivt, men andelen referensbindningar av alla ord är lägst i B1, vilket bekräftar mitt antagande att kohesion är mer bristande i de äldre broschyrerna. Den procentuella andelen satskonnectionsbindningar är dock högst i B1, vilket inte bekräftar min hypotes om bristande kohesion i de äldre broschyrerna.</p> <p>Jag uppmanar forskare som vill studera kohesion att ta hänsyn till de metatextuella faktorerna. Vidare kunde man forska i läsbarhet genom att utföra en läsbarhetstest. EU-broschyrer kunde också jämföras med andra genrer eller med broschyrer skrivna på olika språk.</p>				
<p>Avainsanat – Keywords</p> <p>Läsbarhet, lix, LOM, meningsbyggnad, kohesion, EU, broschyrer</p>				

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	1
1.2 Material.....	2
1.2.1 Broschyrtexter	4
1.2.2 Svenskan i Europeiska unionen.....	4
1.3 Metod.....	5
1.4 Tidigare forskning	6
2 LÄSBARHET	7
2.1 Historia	8
2.2 Faktorer som påverkar texters svårighetsgrad	9
2.3 Lix	11
2.4 LOM	13
2.5 Kritik.....	15
3 MENING OCH SATS	16
3.1 Mening.....	16
3.2 Sats	17
3.2.1 Huvudsats	18
3.2.2 Bisats	19
4 KOHESION	25
5 RESULTAT KRING LÄSBARHETEN I FEM SVENSKSPRÅKIGA EU-BROSCHYRER	38
5.1 Resultat kring läsbarhetsindex och LOM	38
5.2 Resultat kring meningsbyggnader	41
5.3 Resultat kring bisatstyper	47
5.4 Resultat kring kohesion	54
5.4.1 Referensbindningar i materialet.....	55
5.4.2. Satskonnektionstyper i materialet.....	63
6 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	67
LITTERATUR	72

SUOMENKIELINEN TIIVISTELMÄ

1 INLEDNING

Europeiska unionen har påverkat finländarnas liv sedan Finland blev medlem i EU 1995. Sedan dess har vi sett många förändringar: vi har till exempel övergått från en egen valuta till en gemensam valuta. På grund av detta och många andra förändringar kan man säga att EU är en viktig del av vårt dagliga liv.

Fast man normalt inte stöter på texter producerade av Europeiska unionen i ens dagliga liv, finns det mycket information om unionen till exempel på nätet. Man kan hitta information om unionens institutioner och lagstiftning, men också en del av de fördragen i original. Utöver dessa slags dokument finns det också ”lättare” typer av texter, såsom broschyrer. För typiska medborgare i EU är broschyrer kanske mer tillgängliga än till exempel Lissabonfördraget, och därför behandlar denna pro gradu-avhandling läsbarheten i fem svenskspråkiga EU-broschyrer.

Jag har alltid trott att EU inte producerar någon annan typ av text än facktext eller juridiska texter, såsom olika fördrag, vilket inte är sant. På grund av detta antagande har min inställning mot EU-svenskan varit att den är svår och inte särskilt läsbar. Ändå måste myndigheter fästa särskild uppmärksamhet vid läsbarheten, när de vill informera allmänheten i till exempel broschyrer (Björnsson 1968: 99).

I kapitel 1 redogör jag för undersökningens syfte, material, metod och hur min undersökning anknyter till tidigare forskning. Kapitel 2 behandlar den centralaste termen för min undersökning, nämligen läsbarhet. Jag redogör för läsbarhetsforskningens historia, kriterier och formler som mäter läsbarheten samt kritiken som har riktats mot dem. I kapitel 3 presenterar jag teori om meningar och satser, vilket följs av kapitel 4, som behandlar kohesion. Resultaten presenteras i kapitel 5, och till sist finns en sammanfattande diskussion i kapitel 6.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur läsbara svenskspråkiga broschyrer producerade av Europeiska unionen är. Utöver detta vill jag reda ut om det finns några skillnader mellan läsbarheten i de äldre och de nyare broschyrerna. Det är dock ganska

utmanande att forska uttömmande i läsbarheten, och på grund av detta har jag avgränsat de verktyg som kan indikera textens läsbarhet till tre olika mätare: läsbarhetsindex (se avsnitt 2.3), meningsbyggnad och kohesion. När det gäller kohesion, använder jag dock bara referensbindning samt satskonnektion (Källgren 1979) eller konnetivbindning (Hellspång och Ledin 1997) (se avsnitt 4) som mätare av texternas svårighetsgrad, eftersom dessa typer av bindning är de mest explicita. Med dessa mätare vill jag få svar på följande undersökningsfrågor:

- 1) Är de äldre broschyrerna mer svårlästa än de nyare?
- 2) Hurdana meningsbyggnader finns det i broschyrerna?
- 3) Hurdana bisatser finns det i broschyrerna?
- 4) Är broschyrerna kohesiva?

Jag antar att EU med tiden har börjat fästa uppmärksamhet vid läsbarheten i de texter som är avsedda för den stora allmänheten, såsom broschyrer. På grund av detta är min första hypotes att äldre broschyrer är mer svårlästa än de nyare. Detta betyder att lix (se avsnitt 2.3) är högre och meningsbyggnader mer komplicerade än i de nyare broschyrerna.

Jag antar att meningsbyggnader och bisatser i mitt material liknar de resultat som Nordman (1992: 34) har fått. Den viktigaste hypotesen är således att enkla huvudsatser och relativa bisatser är de mest frekventa i mitt material. Med detta antar jag att fast undersökningsmaterialet troligen är översatt från en källtext, så liknar det svenska texter syntaktiskt sett.

Jag antar att texterna är jämförelsevis kohesiva och att det inte finns några iögonfallande brister i textbindningen. Jag antar dock att de äldre broschyrerna kan ha mer bristande kohesion än de nyare broschyrerna. Detta beror på antagandet att EU med tiden har börjat fästa uppmärksamhet vid läsbarheten, och som en dimension av läsbarheten har man också förbättrat kohesionen.

1.2 Material

Som material har jag fem broschyrer ur serien *Europa på väg*. Fyra av dem är utgivna av Europeiska gemenskaperna och en är utgiven av Europeiska unionen. Eftersom jag antar att tidspunkten då dessa broschyrer har publicerats påverkar deras läsbarhet, har jag valt

mitt material från åren 2000-2010 för att få en ganska vid tidlig spridning. En annan faktor som påverkade valet av broschyrer var deras ämnen. Jag ville ha heterogena ämnen för att möjligen få mer varierande resultat på läsbarheten. Antagandet bakom detta är att innehållet, och med det också ämnet, kan påverka läsbarheten.

Den äldsta broschyren är *Skattepolitiken i Europeiska unionen* (Europeiska gemenskaperna, 2000). Såsom namnet säger, behandlar denna broschyr den europeiska skattepolitiken och hur den har utformats. Den näst äldsta broschyren heter *Många språk, en familj: Språken i Europeiska unionen* (Europeiska gemenskaperna, 2004), och den handlar om språkpolitiken i Europeiska unionen. Den tidsligt mellersta broschyren är från 2005, och den heter *Med sikte på framtiden: Vetenskaplig forskning i Europeiska unionen* (Europeiska gemenskaperna, 2005). Också denna broschyr har ett ganska informativt namn, eftersom den behandlar vetenskaplig forskning och uppfinningar som har gjorts i Europeiska unionen. Den näst yngsta broschyren behandlar Europeiska unionens utrikespolitik och heter *EU i världen: Europeiska unionens utrikespolitik* (Europeiska gemenskaperna, 2007). Den äldsta broschyren, *En möjlighet och en utmaning – Invandringen till EU* (Europeiska unionen, 2010), från 2010, handlar om invandringsfrågor i Europeiska unionen.

Jag använder inte broschyrerna som sådana, utan jag utesluter delar av dem från undersökningen. Eftersom jag använder Björnssons lix (se avsnitt 2.3), ska jag bara undersöka löpande text. Detta betyder att jag utesluter alla rubriker, bildtexter och små informationsboxar som finns i broschyrerna. Ytterligare har jag hoppat över alla meningar, som börjar med punktliknande tankstreck och också icke-fullständiga meningar, det vill säga meningar som inte slutar med punkt, som kommer före dem. Till exempel följande typ av text har utelämnats.

Exempel (1)

Här följer ytterligare konstateranden från undersökningen:

- 71 % menade att alla EU-medborgare borde tala ytterligare ett europeiskt språk förutom modersmålet. (2004: *Många språk, en familj: Språken i Europeiska unionen*: 7.)

Listor utelämnas också, dock inte i löpande text. Med den här gallringsmetoden får jag löpande text, som jag kan använda för att ta reda på texternas läsbarhetsindex samt deras meningsbyggnad och kohesion utan att ändra textens natur för mycket.

1.2.1 Broschyrtexter

När man forskar i broschyrtexter ska man ta reda på hurdan typ av text man undersöker. I broschyrer kan det förekomma sådana texttyper som kallas för brukstexter (Hellspong 2001: 13), bruksprosa (Westman 1974, 11-3) eller till och med facktexter (Gunnarsson 1987: 9). Forskare har svårt att dra gränser mellan dessa texttyper och andra typer av text, eftersom alla dessa termer är mycket omfattande. Det är viktigt att ta en titt på vad dessa termer betyder, eftersom resultaten från mina tidigare studier syftar till att mitt material i enlighet med Björnsson (1968: 110) kan ses som facktexter.

Både Hellspong (2001: 13) och Westman (1974: 12) är av den åsikten att termerna brukstexter och bruksprosa beskriver texter med praktiska syften. Westman (ibid.) skriver att situationer där skriftspråk används i praktiskt syfte ”skulle vara sådana där texten vänder sig till många okända läsare med varierande läsvana”. Båda tycker också att dessa termer utpekar texter utanför skönlitteratur, fast gränserna inte är så skarpa, och termen bruksprosa till och med har använts om litterära texter (Westman 1974: 12).

När man talar om facktexter, å andra hand, är det inte självklart varför denna typ av text kan förekomma i broschyrer. Gunnarsson (1987: 9) beskriver denna term som ”texter producerade av yrkesmän och yrkeskvinnor inom deras specialistområden”. Mottagare till facktexter kan vara en individ eller flera, och de kan vara både fackmän och lekmän. Utöver detta kan syftena vara varierande: de kan vara att till exempel informera, att förklara eller att instruera (Gunnarsson 1987: 9). På grund av detta kan facktexter enligt min mening beskriva den typ av text som mitt material representerar.

1.2.2 Svenskan i Europeiska unionen

Det som gör svenska broschyrtexter producerade av Europeiska unionen intressanta att forska i, är också det faktum att den svenska som används i EU har sina särdrag.

Ehrenberg-Sundin (2000: 145) konstaterar att översättningssvenska som produceras inom EU:s institutioner har till exempel längre meningar med komplicerad uppbyggnad, vilket orsakar oklara samband och syftningar.

Ekerot (2000: 47), å andra sidan, skriver att juridisk EU-svenska måste ha tyngre meningsbyggnader för att den ska vara lyckad. Detta beror på att översättarna har anvisats att de inte borde avvika från den ursprungliga texten om det inte behövs, också vid meningar och fraser (2000: 50). Enligt Ekerot (2000: 67) kan detta vara orsaken till varför översättarna använder ”de traditionella uttrycksmedel som fortfarande är levande i formellt skriftspråk, även om de är på retur stilhistoriskt sett”. På grund av dessa typer av resultat kan också mitt material vara annorlunda än de typiska svenska broschyrtexterna, fast detta antagande inte ingår i mina hypoteser.

1.3 Metod

Min undersökning är kvantitativ, kvalitativ och jämförande. De kvantitativa dragen är lix och LOM (se kapitel 2.4), som anger svårighetsgraden hos texten i siffror. Utredandet av den kvantitativa läsbarheten görs så att det först utförs en gallring som beskrevs i avsnitt 1.2. Efter detta ska vissa drag i broschyrerna ändras så att de motsvarar de villkor som Björnsson (1968: 68) använder. Till exempel ska alla tal skrivas med bokstäver och inte med nummer (se avsnitt 2.3). Efter gallringen och ändringarna ska broschyrerna som nu motsvarar Björnssons (1968: 68) modell omvandlas till txt-filer, som sedan matas in i WS Tools, som räknar antalet ord totalt och antalet ord som är längre än sju bokstäver. Med denna information kan man räkna både lix och LOM (se avsnitt 2.4), som fungerar som en slags riktlinje om man vill ta reda på materialets läsbarhet.

Metoderna som jag använder för att forska i broschyrernas meningsbyggnader är både kvalitativa och kvantitativa. Först ska jag utföra en syntaktisk analys av meningarnas uppbyggnad. Detta innebär att jag delar in undersökningsmaterialet i huvudsatser och bisatser. Efter detta ska bisatser vidare delas in i olika underkategorier (se avsnitt 3.2.2). Efter att ha delat undersökningsmaterialet in i huvudsatser och olika slags bisatstyper, ska jag ta en titt på meningarna som syntaktiska helheter, det vill säga hurdana satser det finns inne i meningarna som undersöks. Alla varierande typer av meningsbyggnader

bildar sina egna klasser, det vill säga att till exempel meningar som har meningsstrukturen huvudsats-bisats-huvudsats, bildar en egen klass, och så vidare. Därefter ska jag kvantitativt ta reda på hurdana frekvenser varje grupp har.

Jag undersöker broschyrernas kohesion genom att kvalitativt utföra en analys av olika typer av textbindning (se avsnitt 4). Vid undersökningen av broschyrernas kohesion ska jag följa Källgrens (1979) klassificering, eftersom den är den mest omfattande. Efter den kvalitativa delen ska jag kvantitativt ta reda på textbindningstypernas frekvenser, och räkna ut, vilka typer som är mest frekvent. Jag ska sedan jämföra mina resultat med Nordmans (1992: 194).

Det finns några problem med att forska i kohesion i löpande text utan också forska i alla de borttagna delarna såsom rubriker och bildtexter. Jag har ändå bestämt mig av att forska i samma material för att vara konsekvent, fast den möjligen kunde påverka kohesionsresultat.

Jag presenterar resultaten separat och tillsammans. Detta betyder att jag ska förena resultaten från varje broschyr till en större helhet, vilket fungerar som ett medelvärde.

1.4 Tidigare forskning

Läsbarheten har väckt intresse från och med ett mycket tidigt skede (se kapitel 2.1) runtom i världen. Också skandinaviska forskare har utfört intressant forskning i läsbarheten. En mycket citerad svensk forskare är C. H. Björnsson, som konstruerade läsbarhetsindexet *lix* (se kapitel 2.3). Björnsson använder faktorerna långa ord och meningslängd i sin formel så att procentandelen av långa ord i undersökningsmaterialet läggs till den genomsnittliga meningslängden (Björnsson 1968: 66). Detta varierar vanligen mellan 20, som är mycket lätt, till 60, som är mycket svår (Björnsson 1968: 89).

Också andra forskare i Norden har varit intresserade av temat, antagligen delvis på grund av Björnssons läsbarhetsindex. Birgit Vallhov, till exempel, har skrivit om olika kriterier enligt vilka läsbarhet kan värderas. I sin (Vallhov 1970) undersökning har hon också granskat *lix*, men hon har ansett att det räcker med att räkna bara de långa orden i en text

för att kunna veta hur läsbar en text är. Hennes formel kallas för LOM, en förkortning av långa ord per mening, och konstrueras genom att räkna det genomsnittliga antalet långa ord per mening i texten. Detta korrelerar mycket bra med lix, och LOM kan användas i stället för det. (Vallhov 1970: 237.)

Medan Björnsson och Vallhov koncentrerade sig på ord och meningslängd i sina undersökningar, har också andra faktorer blivit utforskade. Bland annat Ulf Teleman et al. har publicerat undersökningen *Åtta texter ur Dagens Nyheter: en läsbarhetsstudie* år 1973. Deras undersökning koncentrerar sig på tidningstexters läsbarhet. Teleman et al. forskade också i andra faktorer utöver ordens längd, de utförde till exempel en läsförståelsetest. Därtill granskade undersökningen syntaktiska och semantiska faktorer samt till exempel hur snabbt det gick för försökspersoner att läsa igenom undersökningsmaterialet.

Christer Platzack är också ett namn värt att nämnas. I sin undersökning (1973) granskar han till exempel hur ordföljden och formord i texten påverkar dess läsbarhet. Det som gör Platzack en intressant forskare inom svensk läsbarhetsforskning är dock att han inte har koncentrerat sig endast på språkliga faktorer utan hans undersökning är den första studien som har granskat läsbarhet med utgångspunkt i psykolingvistik och generativ transformationsgrammatik. Han redogör för till exempel vad som händer i hjärnan när man läser, och han försöker ta reda på olika faktorer som påverkar läsprocessen och dess lätthet.

2 LÄSBARHET

Läsbarhetsforskning ställer sig sådana frågor som ”Varför upplever vi texter som olika svåra?” och ”Går det att finna någon metod att komma fram till om en text är svår eller lätt utan att man behöver läsa igenom hela texten?” Det centralaste begreppet i läsbarhetsforskning är precis läsbarhet, som oftast betyder om en text är svår eller lätt att läsa, men det kan också syfta på lättbegriplighet och till och med intresse. (Bruce & Rubin 1988: 5; Platzack 1974: 150.)

I detta kapitel redogör jag för läsbarhetsforskningens historia samt faktorer som kan påverka en texts läsbarhet. Vidare presenterar jag lix (kapitel 2.3) och LOM (kapitel 2.4.) samt kritiken som dessa läsbarhetsformler mött.

2.1 Historia

Fast det i ett mycket tidigt skede hade skett några försök att hitta svar på varför texter var av olika svårighetsgrader, blev läsbarhetsforskning mer konsekvent inriktad först på 1800-talet i USA (Platzack 1974: 152ff.). Ända fram till början av 1900-talet var subjektiv uppskattning av texternas svårighetsgrad det mest använda sättet att komma fram till en texts läsbarhet, men ungefär på 1920-talet hade den ersatts av objektiv uppskattning (Chall 1996: 23).

Enligt McEneaney (1994: 79) har läsbarheten mätts på två olika sätt: läsbarhetsformler och genom att jämföra texter med standardiserade textstycken eller *reading scale*. Termen som McEneaney (1994: 80) använder, *reading scale*, betyder att en grupp textstycken har uppskattats enligt deras svårighetsgrad. Denna *reading scale* användas så att när till exempel en lärare vill veta svårighetsgraden hos ett textstycke, kan dessa textstycken jämföras med de standardiserade texterna. Läsbarheten av dessa textstycken blir densamma som hos det mest lika standardiserade textstycket. Ändå visar undersökningar av dessa modeller visar att det är subjektivt att approximera svårslästhet hos ett kapitel. På grund av det kan till exempel lärare ha olika uppskattningar av läsbarheten hos en text. (McEneaney 1994: 80.)

Modern läsbarhetsforskning anses dock ha börjat på 1920-talet, när socialklasserna i USA började ändras. Då fanns det fler olika slags elever och särskilt sådana, som inte hade så stark akademisk bakgrund att läsa den engelskan som krävdes. Forskarna kände att lättare böcker skulle göra det lättare för elever att lära sig, och det blev ett starkt mål att producera böcker som skulle passa *alla* barn. (Chall 1988: 4.)

Först ansåg forskare att det var ordförrådet som påverkade textbäckers svårslästhet, och de koncentrerade sig på att göra texter lättare genom att forska i orden i texterna.

Anledningen till att forskare blev så intresserade av att studera läsbarhet genom att forska i ord kunde ha varit den att den första frekvensordlistan publicerades 1921. Åren 1922-1926 kallas för den första perioden i läsbarhetsforskning, och det var speciellt ord och ordlistor som blev mest forskade. (Chall 1988: 3ff.)

Det var på 1920-talet då också den första läsbarhetsformeln publicerades. Formler är genvägar att slippa gå och fråga en massa människor om deras åsikter gällande textens svårighetsgrad (Platzack 1974: 153ff.). Med läsbarhetsformler kan man komma fram med en numerisk uppskattning om textens läsbarhet (Bruce & Rubin 1988: 5). Formler utvecklades under 1930- och 1950-talet så att de kombinerade faktorer på antingen ordlängd eller frekvens och meningslängd, eftersom andra faktorer som användes inte gjorde det lättare att beräkna läsbarhetsvärdet (Zakaluk & Samuels 1996: 44-45). Ordfaktorer och meningsfaktor ansågs kunna uppskatta läsbarheten bäst, och med bara dessa faktorer gick det snabbt att uppskatta texters svårighetsgrad, vilket var mycket viktigt under de första åren av läsbarhetsforskning (Platzack 1974: 155; Zakaluk & Samuels 1996: 44).

Ungefär i mitten av 1970-talet började man dock bli missnöjd med de klassiska läsbarhetsformlerna. Enligt kritiker mätte de bara ytliga faktorer och inte ursprungliga problem. Man tyckte att ett system som var baserat på kognitiv teori bättre skulle förklara varför texter var svåra. (Chall 1996: 27). Det föreslogs till exempel att textens proportionella täthet och antalet nya idéer per proposition skulle kunna påverka läsbarheten (Kintsch & Vipond 1977 i Chall 1996: 28). Man kom dock fram till att de klassiska läsbarhetsfaktorerna, nämligen ordfrekvens och meningslängd, indikerar texters svårighetsgrad ganska bra. (ibid.) Enligt Chall (1996: 36) varierar det vilken metod, klassisk eller kognitiv, som borde användas vid uppskattning av en texts läsbarhet. Enligt Chall (ibid.) fungerar de klassiska metoderna bättre för lättlasta texter, medan de kognitiva metoderna fungerar vid uppskattning av svårlästa texters läsbarhet.

2.2 Faktorer som påverkar texters svårighetsgrad

Vad är det som gör några texter svårare än andra? Det kan finnas många orsaker till att texten är svår, men innehållet är en viktig faktor. Det kan vara att läsaren kanske inte vet

så mycket om textens ämne. Läsaren kan ha det svårt med nya, främmande ord och krångliga tankegångar. (Platzack 1974: 150.) Å andra sidan kan man uppleva texter som läsbarhetsformler beskriver som svårlästa för ens nivå som lätta om läsaren har tillräckligt med information om ämnet (Stahl 2003: 243).

Det kan också vara att några texter skrivna om samma ämne känns svårare än andra. Så trivialt som det kan kännas, kan det vara också textens yttre egenskaper som höjer svårighetsgraden hos några texter. Enligt Pääkkönen (1993: 27) blir en text mer svårläst om skribenten använder till exempel alltför mycket parentes, tankstreck och citationstecken. Utöver dessa faktorer föreslår Platzack (1974: 150) att ”texte[r] satt med fin stil [och] i långa, kompakta textsjok” kan upplevas som svårare än texter med ett någorlunda luftigare utseende. Han fortsätter att texter med egenskaper som nämnts ovan och som saknar rubriker eller bilder, kallas för ”typografiskt svårlästa.” (Platzack 1974: 150.)

Ändå kan texter som handlar om samma sak och har likadana yttre egenskaper ha olika svårighetsgrader (Platzack 1974, 150ff.). Enligt Platzack (ibid.) känns det att texten blir svårare ”ju mer komplicerat textens språk är”. Han fortsätter att skribenten kanske har använt en krånglig stil och således måste läsaren ägna sig åt andra saker, det vill säga rent språkliga egenskaper, innan han kan koncentrera sig på innehållet. En stilmässig faktor som kan påverka läsandet kan vara personer nämnda i texten. Johns och Wheat (1984: 433-4) till exempel märkte att nyhetsartiklar som koncentrerade sig på en nämnd person och dennes liv var mer läsbara än artiklar som behandlade ett tema på ett allmänt plan.

Som tidigare redan har nämnts, kan också läsaren själv påverka textens svårighetsgrad. Detta betyder dock inte att läsaren på något avgörande sätt kunde göra någonting åt läsbarheten hos texten, utan det gäller hans motivation, ämneserfarenhet och läsförmåga som är viktiga för hur han upplever texten. Det är också värt att påpeka att det troligen inte finns många människor som har likadana egenskaper, och således är läsbarheten en mycket subjektiv egenskap. (Platzack 1974: 151f.) Också intresse är en faktor som kan påverka läsbarheten (Chall & Dale 1995; Meyer et al. 1998 i Meyer 2003: 215).

Mycket forskning har utförts om hur syntaxen och orden i en text påverkar läsbarheten. Enligt Platzack (1989: 97) skälls syntaxen oftast om en text är svårbegriplig, fast i de flesta fall avspeglar komplicerade meningsbyggnader kombinationen av svåra ord och abstrakt innehåll hos texten. Också enligt Isomursu (1997: 85) har många forskare påstått att ordförrådet påverkar textens läsbarhet mest. Man antar att ju lättare ordförråd och syntax i en text är, desto läsbar blir den (Isomursu 1997: 86), men detta verkar inte alltid vara så. Platzack (1989: 109) skriver att syntaxen är ett hjälpmedel som i och för sig inte är svår. Å andra sidan beror textens läsbarhet enligt Stahl (2003: 241) inte heller på hur många ”svåra” eller ”lätta” ord det finns i den, utan vad läsaren vet om dessa ord.

Fast syntax och lexikon ibland verkar vara de mest forskade läsbarhetsfaktorerna, finns det också andra viktiga faktorer. Bland dessa finns till exempel format, illustrering och ordning i text (Klare 1984 i Chall 1996: 26). Unga vuxna till exempel verkar lära sig bättre om texten presenteras på en datorskärm än på papper, medan resultaten var med äldre vuxna tvärtom (Meyer & Poon: 1997 i Meyer 2003: 204).

Också ordningen i texten kan påverka läsbarheten. Det verkar vara viktigt att ordningen signaleras klart till läsaren (Meyer 2003: 212). Detta kan göras med signaler som framhäver aspekter av semantik innehåll eller textens strukturella ordning utan att kommunicera något semantiskt innehåll (Lorch & Lorch, 1995; Meyer, 1975, 1985b i Meyer 2003: 214). Enligt Meyer (1975, 1985b) kan dessa signaler vara till exempel rubriker, sammanfattningar eller ord som klart signalerar sammanhang mellan viktiga delar i texten. Fast dessa signaler kan göra meningar längre, kan texten bli mer lättläst, eftersom koherent text med bra ordning är lättare att förstå (Meyer 2003: 220).

2.3 Lix

Läsbarhetsindexet, eller lix, uttrycker ”svårighetsgraden hos löpande text” (Björnsson 1968: 67), och det konstrueras genom att lägga siffran för den genomsnittliga meningslängden till procentantalet långa ord. Den genomsnittliga meningslängden betyder att antalet ord i texten delas med antalet meningar. Med långa ord avses här sådana ord som har sju eller fler bokstäver. (Björnsson 1968: 46f.)

Vid definitionen av en grafisk mening i denna avhandling har jag bestämt mig för att följa Björnsson (1968). Detta betyder att "[a]vgörande för meningsräkningen är stor bokstav, dock naturligtvis inte stor bokstav i egennamn och dylikt." (Björnsson 1968: 68.) En ny mening börjar alltså efter punkt, utropstecken eller frågetecken följd av en stor bokstav. Sådana meningar som har information innesluten i parentes eller mellan tankstreck, anses vara en mening. Till exempel följande utdrag utgör en mening.

Exempel (2)

EU:s strategi omfattar samarbete om investeringar, tekniköverföring, ömsesidig tillgång till marknader samt pålitliga handelsförbindelser med länder som Ryssland (en stor exportör av fossila bränslen och eventuellt av elektricitet) och med olje- och gasproducerande länder i Nordafrika, Gulfregionen och Centralasien. (Europeiska gemenskaperna 2007: 18.)

Sedan ska det redogöras för vad som anses vara ett ord, eller flera ord, enligt Björnssons modell. Nedan bifogar jag den kategorisering som jag ska använda. (Björnsson 1968: 68.)

1. *Tal.* Årtal (1789, 1967) räknas som ett ord, men $1/50$ (en femtiondel) som två. Likaså räknas decimaltal som två ord. I 34,72 är 34 ett ord och 72 ett, medan "komma" inte räknas (interpunktionstecken). Detsamma gäller penningssummor. 4.750:80 ger alltså två ord.
2. *Förkortningar.* T. ex. [sic!] ger två ord, osv. ger tre ord, även sammanskrivet, med eller utan punkt (osv.). Initialord av typen SAS och ASEA räknas som ett ord.
3. *Bindestreck.* Ord som är förenade med bindestreck räknas som ett. Exempel: pedagogisk-psykologisk, lagårds-karl, B-märkt, 1600-talet. Däremot räknas uttryck av typen fram- och baksida, en- eller flerfärgad som tre ord.
4. *Interpunktionstecken.* Punkt, komma, kolon, snedstreck, tankstreck och andra interpunktionstecken räknas inte ens när de uttalas. Exempel: $4 \cdot 9$ (gång), 3,8 (komma), 3,80 (och), 5:7 (till, i, genom vid förhållande- och divisionsräkning), $16/8$ (i), 5–7 (till). Däremot anses räknetecknen + X och = som ord (uttalas plus, gånger och är). Detsamma gäller tecken som alltid står för ett bestämt ord, såsom procent, pund, grader och andra geometriska begrepp.

För att precisera punkt 1 ovan, vill jag påpeka att alla tal hanteras som hopskrivna, när det gäller att räkna bokstäverna i talen.

Innerst inne är lix en siffra, som sedan ska tolkas för att man ska få veta om texten är svårläst eller lätt. Nedan visas en tabell över hur lix ska tolkas. (Björnsson 1968: 89.)

Tabell 1. Lixtolk.

Lix	Beskrivning
20	Mycket lätt
30	Lätt
40	Medelmåttig
50	Svår
60	Mycket svår

För att analysera vidare behöver vi veta hurdant lix olika litteraturarter har. En bra analys av lix innebörd finns i Björnssons bok *Läsbarhet* (1968: 110), där det framgår medeltal och spridning för olika genrer. För barn- och ungdomsböcker ligger lix runt 27, för skönlitteratur runt 33 och för dags- och veckopress runt 39. Lix för saklitteratur är ungefär 47 och för facklitteratur runt 56.

2.4 LOM

LOM står för ”långa ord per mening” (Vallhov 1970: 237). Den konstrueras genom att räkna de långa orden som sedan divideras med antalet meningar. Jag bifogar en tabell där det framgår att när LOM ökar med ungefär en enhet, ökar lix med fem enheter. (Vallhov 1970: 236.) Detta är bra att veta när man ska analysera hur lix- och LOM-värdena överensstämmer. Tabellen är en modifiering av Vallhavs egen tabell. (Vallhov 1970: 235.)

Vallhavs metod är något lättare enligt min mening. Det gäller att räkna antalet långa ord i en text, som sedan divideras med antalet meningar som undersöks. LOM användas i

samband med lix-tolkningen. Medan lix-värdet avrundas till närmaste heltal, går det att operera med decimaltal med LOM (se Tabell 2).

I den vänstra kolumnen står lixvärden från 41 till 60. I den mellersta kolumnen har vi medeltalen för LOM, vilket visar hur LOM och lix korrelerar med varandra. Nedanstående tabell är viktig för min undersökning eftersom jag jämför lix- och LOM-värdena i mitt material med varandra i kapitel 5.1. Utöver de två första kolumnerna står det standardavvikelsen till LOM-medeltalen i den högra kolumnen. Denna standardavvikelse berättar hur mycket ett tal medelmåttigt avviker från medeltalet (Mäkisalo 2009: 49).

Tabell 2. Jämförande siffror mellan lix och LOM samt standardavvikelsen.

Lix	LOM medeltal	Standardavvikelse
41	3,9	0,31
42	4,2	0,36
43	4,3	0,28
44	4,4	0,30
45	4,6	0,41
46	4,9	0,45
47	5,3	0,35
48	5,5	0,35
49	5,6	0,39
50	6,0	0,43
51	5,9	0,58
52	6,3	0,40
53	6,8	0,23
54	6,8	0,41
55	6,3	1,04
56	7,3	0,55
57	7,2	0,86
58	7,4	0,93
59	8,3	0,94
60	–	–

2.5 Kritik

Fast läsbarhetsforskning i sig själv anses vara nyttig och värdefull, har det ansetts tvivelaktigt att komma fram med en uppskattning av en texts läsbarhet genom att använda läsbarhetsformler. Orsaken till varför forskare på 1920-talet inriktade sig på dem var antagligen den, att människor snabbt ville veta svårighetsgraden hos texter (Platzack 1974: 153). Det gjorde läsbarhetsformler faktiskt, men det fanns också problem med dem. Till exempel förklarar de inte varför faktorer använda i dem är användbara. Självklart är också att de mäter bara stilen, inte innehållet eller typografin, vilka också påverkar läsbarheten. Formler mäter dessutom bara en aspekt av stilen, det vill säga svårighetsgraden, och inte ens det perfekt. (Platzack 1974: 161.) Zakaluk och Samuels (1996; 45) påpekar också att alla läsbarhetsformler inte tar hänsyn till ordning och kohesion i texten, vilka är mycket viktiga faktorer när man uppskattar läsbarhet.

Också Björnssons formel har blivit mycket kritiserad, fast den används mycket. Många forskare har till exempel påpekat att långa ord i sig inte är några bra läsbarhetsfaktorer, eftersom till exempel verb förlängs i svenskan när tempus förvandlar från presens till imperfektum, såsom i *börjar- började*, vilket skulle tyda på en högre lix för en text skriven i imperfekt. Också meningslängden som läsbarhetsfaktor har väckt misstankar. Det är inte alltid så att en kortare sats skulle vara bättre eller lättare att förstå. (Se t.ex. Thelander 1970; Westman 1969.)

Nuförtiden verkar det i själva verket som om läsbarhetsformler skulle strida mot vår kunskap om läsandet och läsprocessen (Bruce & Rubin 1988: 7). Också läsbarhetsfaktorer använda i några formler är bristfälliga, eftersom till exempel några ordlistor, som användes i USA, representerade bara några socialgrupper, inte hela befolkningen (Bruce & Rubin 1988: 19f.). Andra problem finns det med inställningar mot läsaren, eftersom dessa formler inte avspeglar läsarens motivation, intresse, värde eller syfte (Bruce & Rubin 1988: 8). Märkvärdigt är också att läsbarheten påverkas av skribentens vilja att kommunicera, den sociala kontexten där texten läses och om texten fyller sin uppgift som läsaren har väntat sig. Formler kan i själva verket påstå att texter är läsbara, fast de inte skulle vara det. (Bruce & Rubin 1988: 20.)

Tidigare har resultat från läsbarhetsformler kanske tagits emot utan kritik (Klare (1963) i Zakaluk & Samuels 1996: 42), men nuförtiden verkar bara läsbarhetsformler inte räcka till att komma fram med en uppskattning av läsbarhet (Zakaluk & Samuels 1996: 43). Undersökningar visar att en texts läsbarhet i själva verket kan variera beroende på vilken läsbarhetsformel som man använder, det vill säga att genom att använda olika läsbarhetsformler kan man komma fram med olika resultat från mycket svårläst till mycket lättläst (Zakaluk & Samuels 1996: 45).

Fast man har kritiserat läsbarhetsformler tämligen hårt, tycker några forskare ändå att faktorerna använda i läsbarhetsformler är funktionella (Meyer 2003: 206). Till exempel en formel utvecklad för engelskan korrelerar nästan till hundra procent med resultat från så kallad *cloze test* (ibid.). Till exempel Chall (1996: 36) tycker att meningar och ord spelar en större roll vid uppskattning av lättlästa texters läsbarhet än vid uppskattning av svårlästa texter.

3 MENING OCH SATS

I detta kapitel redogör jag för de mest centrala begreppen för min avhandling. Först ska jag definiera mening, som följs av definitionen av en sats. Därefter förklarar jag vad som avses med en huvudsats och hur huvudsatser kan samordnas för att bilda mera komplexa enheter. Sedan redogör jag för vad en bisats anses vara samt ger exempel på olika slags bisatstyper.

3.1 Mening

En mening är den minsta självständiga enheten som uttrycker språkhandling, såsom ett påstående, en fråga eller en uppmaning (Andersson 1993: 116; Bolander 2005: 187). En mening kan bestå av en ensam huvudsats som har ett finit verb och ett subjekt (Bolander 2005: 187; SAG 1999: 783), fast det enligt Bolander (2005: 188) kan räcka med bara ett ord. I all enkelhet kan en mening alltså ha följande uppbyggnad:

Exempel (3)

Investeringar är en lösning. (Europeiska gemenskaperna 2005: 16.)

Fast meningarna är mer självständiga än till exempel satser, kan de enligt Andersson (1993: 116) ”semantiskt sett [...] vara parallella med varandra på samma sätt som leden i en samordning”.

Utöver syntaktiska definitioner kan en mening också definieras på ett ortografiskt sätt. Detta betyder att en mening anses ta slut vid ”ett stort skiljetecken, dvs. punkt, frågetecken eller utropstecken” (Bolander 2005: 188). Utöver den sistnämnda definitionen ska jag också använda Björnssons definition (1968: 68; se kapitel 2.3). Således kan en mening ha till och med följande uppbyggnad:

Exempel (4)

Till de nanotekniska tillämpningarna hör atomstora nanorobotar som kan injiceras i människokroppen och samla in och lagra mycket större mängder uppgifter än dagens mikrochips; med nanofibrer kan man tillverka bättre och renare kläder, och med hjälp av nanomaterial kan man framställa mycket tåliga ytbehandlingar för till exempel flygplan och rymdfartyg. (Europeiska gemenskaperna, 2005: 8)

I min avhandling ska jag främst använda denna ortografiska definition, fast båda definitionerna oftast gäller samtidigt.

3.2 Sats

Den viktigaste aspekten när man definierar en sats är vanligen att den ”innehåller en nexusförbindelse bestående av subjekt och finit verb” (Jørgensen & Svensson 1986: 104). Sådana konstruktioner kallas för fullständiga satser (Andersson 1993: 116; Jørgensen & Svensson 1986: 104) och de kan enligt Bolander (2005: 187) fungera som satser, huvudsatser eller bisatser.

Satser kan också vara ofullständiga. De ofullständiga satserna har två led såsom fullständiga satser, men denna typ av sats saknar antingen subjektet eller det finita verbet (Andersson 1993: 116). I denna undersökning anses dessa ofullständiga satser motsvara sammandragna satser (Jørgensen & Svensson 1986: 132ff.) eller strykningar (Andersson 1993: 102), och således utgör de inte egna satser, utan fungerar som led i en sats. Den

understrukna delen i följande mening anses alltså inte vara sin egen helhet, utan denna mening innehåller bara en sats.

Exempel (5)

Stridsgrupperna är multinationella, består av ungefär 1 500 soldater och är tillgängliga under perioder om sex månader enligt ett roterande system. (Europeiska gemenskaperna, 2007: 12)

För att kunna skilja mellan en sats och en mening kan man säga att en mening kan bestå av ”en sats eller en samordning av satser” (Andersson 1993: 116), medan satser kan vara av flera olika typer. I det följande ska jag redogöra för dessa olika typer av satser. Först koncentrerar jag mig på huvudsatser, och därefter fortsätter jag med olika bisatstyper.

3.2.1 Huvudsats

Enligt *Svenska Akademiens grammatik 4* (1999: 674) är huvudsats den prototypiska formen av en mening. Med huvudsats menas en syntaktiskt självständig sats, som inte är led i någon annan sats. Huvudsatsen kan ensam bilda en mening, som kallas då för en enkel mening. Den kan också fungera som en samordnad led med andra huvudsatser i en komplex mening. (SAG 1999: 674; Andersson 1993: 118; Jörgensen & Svensson 1986: 104.)

Enligt Bolander (2005: 189) är huvudsatser vanligen ”påståenden, frågor och uppmaningar”. Syntaktiskt sett skiljer sig huvudsatser från bisatser i att de kan ha både rak och omvänd ordföljd, men de skiljer från varandra också med hur satsadverbial och platshållare placeras. (Jörgensen & Svensson 1986: 104)

Huvudsatser kan, som ovan konstaterats, kombineras till komplexa meningar så att de består av flera huvudsatser. Detta görs genom att använda konjunktioner, som enligt Jörgensen & Svensson (1986: 39) knyter ”samman ord, satsdelar eller satser till samordnade enheter”. Enligt SAG (1999: 879) bestämmer konjunktionen den relation som huvudsatser har mellan sig. Dessa relationer kan vara av fem olika typer. Den första typen kallas **additiva**, när huvudsatser samordnas med *och* (SAG 1999: 879; Andersson

1993: 56). I motsats till SAG och Andersson, kallar Jørgensen & Svensson (1986: 39) gruppen additiva för kopulativa konjunktioner. Nedan står det ett exempel på huvudsatser kombinerade med en additiv konjunktion. Konjunktionen har understrukits.

Exempel (6)

Vissa aspekter av den direkta beskattningen kräver varken harmonisering eller samordning och det är, i enlighet med närhetsprincipen, upp till medlemsstaterna att bestämma om dessa. (Europeiska gemenskaperna, 2000: 7.)

Huvudsatser kan också kombineras med **adversativa** konjunktioner. Då fogas huvudsatserna samman med *men*, *fast* och *utan*. Nedan finns det ett exempel på den här typen av sammanfogning. Den adversativa konjunktionen har understrukits.

Exempel (7)

Under årens lopp har man gjort olika försök att effektivisera beslutsfattandet inom GUSP, men de viktigaste besluten kräver fortfarande enhällighet. (Europeiska gemenskaperna 2007: 12.)

Huvudsatserna kan också samordnas **disjunktivt** med *eller*, **explanativt** med *ty* och *för* och **konklusivt** med *så* eller *det vill säga*. (SAG 1999: 882; Andersson 1993: 54; Jørgensen & Svensson 1986: 39.) Fast olika grammatiker har olika synpunkter på benämningar till dessa grupper, ska jag främst använda de ovannämnda definitionerna som är tagna ur SAG.

3.2.2 Bisats

Kännetecknande för bisatser är att de fungerar som satsled i någon annan sats. Bisatser kallas vanligen för underordnade satser och den sats där bisatsen är ett satsled kallas för en överordnad sats. (Andersson 1993: 118; Bolander 2005: 187; Jørgensen & Svensson 1986: 104.) Bisatser kan också vara underordnade andra bisatser. Enligt Andersson (1993: 118) kallas en bisats i en huvudsats för en bisats av första graden, medan ”en bisats inne i förstgradsbisats är en bisats av andra graden”. Andersson fortsätter att en sådan bisats kan också ha en underordnad bisats som kallas en bisats av tredje graden.

Bisatser kan vara av tre olika huvudtyper: nominala, attributiva och adverbliella (SAG 1999: 462; Bolander 2005: 190). Dessa nämningar beror på bisatstypernas funktion i den överordnade satsen (Andersson 1993: 132). Nedan redogör jag för varje grupp.

Nominala bisatser kan bestå av *att*-satser (exempel 8) och indirekta frågesatser (Jørgensen & Svensson 1986: 107) eller interrogativa bisatser (Andersson 1993: 132; Bolander 2005: 190), som betyder samma sak (exempel 9), men SAG (1999: 469) nämner också narrativa, som i själva verket motsvarar *att*-satser, och expressiva bisatser (exempel 10). Såsom nominalfraser fungerar också nominala bisatser som subjekt, objekt och predikativ (Jørgensen & Svensson 1986 107; SAG 1999: 469; Bolander 2005: 190).

Exempel (8)

Med tanke på EU-institutionernas skyldigheter gentemot EU:s medborgare och regeringar är det inte så konstigt att de har ett stort antal lingvister anställda. (Europeiska gemenskaperna, 2004: 18.)

Exempel (9)

EU:s lagstiftande funktion och medborgarnas direkta inblandning förklarar varför unionen använder fler språk än multinationella organisationer såsom FN eller Nato som endast är verksamma på mellanstatlig nivå. (Europeiska gemenskaperna, 2004: 18.)

Exempel (10)

Det är fantastiskt som hon kan sy. (SAG 1999: 562.)

Den andra typen av bisatser kallas för **attributiva bisatser**. Relativsatser anses vara den vanligaste typen som tillhör denna grupp. (Jørgensen & Svensson 1986: 114.) Den kan inledas av det relativa pronomenet *som* (se exempel 11), relativa adverb *där* och *när* (exempel 12) eller en subjunktion, såsom *innan* och *medan* (exempel 13). Också bisatser med primärt nominal funktion, det vill säga närmast *att*-satser, kan fungera som attribut (exempel 14) (SAG 1999: 471; Bolander 2005: 191; Andersson 1993: 132). Enligt Jørgensen & Svensson (1986: 114) är det "[u]tmärkande för en attributiv sats [...] att den är knuten till ett korrelat, som utgörs av huvudordet i den nominalfras vari den är bestämning". Således fungerar bisatser av denna typ som bestämningar till sitt huvudord.

Exempel (11)

Vuxna bör också ges fler möjligheter att utveckla språkkunskaper som de kan använda. (Europeiska gemenskaperna, 2004: 16.)

Exempel (12)

EU har tillsammans med sju länder i sydöstra Europa inrättat en energigemenskap där reglerna för energimarknaden kommer att vara lika för alla. (Europeiska gemenskaperna, 2007: 18.)

Exempel (13)

Väntetiden innan han kom iväg blev inte särskilt lång. (Bolander 2005: 191.)

Exempel (14)

Syftet med nätverket att är svara mot det ökande intresset för minoritetsspråk och regionala språk i Europa och behovet att dessa språkgemenskaper arbetar tillsammans och utbyter erfarenheter. (Europeiska gemenskaperna, 2004: 9.)

Den sista typen av bisatser är **adverbiella bisatser**. De kan delas in i olika grupper enligt subjunktionens betydelse. (Bolander 2005: 191.) Dessa grupper är temporala, kausala, konditionala, koncessiva, konsekutiva, finala, komparativa, adversativa och rumsadverbial. Några grammatiker nämner också konditionalt komparativa bisatser (Andersson 1993: 134; Jörgensen & Svensson 1986: 112), bisatser med *ju* (Andersson 1993: 134; SAG 1999: 470), generaliserande (SAG 1999: 470), instrumentella bisatser och satsadverbial (Bolander 2005: 192). Nedan redogör jag för och ger ett exempel på varje grupp. (Andersson 1993: 132ff.; Bolander 2005: 192ff.; Jörgensen & Svensson 1986: 111ff. SAG 1999: 470.).

Såsom namnet säger, anger temporala bisatser tid, och de inleds till exempel med *förrän*, *medan* och *samtidigt* (Andersson 1993: 133; Jörgensen & Svensson 1986: 40). Ett exempel på temporal bisats:

Exempel (15)

När de sex grundarländerna avlägsnade handelshinder mellan sig själva blev de tvungna att sköta sina handelsförbindelser med andra länder som ett delat ansvar. (Europeiska gemenskaperna 2007: 5.)

Kausala bisatser i sin tur anger orsak (Andersson 1993: 132). Dessa slags bisatser inleds med till exempel *därför att* och *eftersom*. (Jørgensen & Svensson 1986: 40). Ett exempel följer:

Exempel (16)

Detta kommer att främja försörjningstryggheten av gas och el i EU, eftersom förbindelserna ofta passerar genom dessa länder. (Europeiska gemenskaperna 2007: 18.)

Konditionala bisatser anger villkor, och de kan inledas med till exempel *bara, ifall* eller *om* (Andersson 1993: 133; Jørgensen & Svensson 1986: 40). Nedan presenteras ett exempel.

Exempel (17)

Det innebär också att alla EU-medborgare har rätt att använda och utveckla det egna språket som en del av den kulturella identiteten och det egna kulturarvet, oavsett om deras språk är ett officiellt EU-språk eller ej. (Europeiska gemenskaperna 2004: 21.)

Koncessiva bisatser anger ”ett otillräckligt hinder”, och de inleds med till exempel följande subjunktioner: *fastän, samtidigt som, trots att* (Andersson 1993: 133; Jørgensen & Svensson 1986: 40). Ett exempel på koncessiva bisatser ger jag nedan.

Exempel (18)

Även om undervisningen bör påbörjas tidigt, kommer detta endast att ge god utdelning om lärarna har särskild utbildning för att undervisa små barn i språk. (Europeiska gemenskaperna 2004: 15.)

Följande typ av bisatser är konsekutiva bisatser, som anger följd. Denna typ inledas oftast med *så att* eller *så*. (Andersson 1993: 133; Jørgensen & Svensson 1986: 40.)

Exempel (19)

EU har enat en tidigare söndrad kontinent och söker därför nära relationer med sina grannar, så att inte nya, konstgjorda uppdelningar bara ersätter de gamla. (Europeiska gemenskaperna 2007: 4.)

Finala bisatser anger avsikt (Andersson 1993: 133). Subjunktioner använda att underordna bisatser finalt är till exempel *att*, *för att* och *för* (Jørgensen & Svensson 1986: 40). Ett exempel på denna typ står nedan.

Exempel (20)

Generellt sett förefaller en omläggning av skattesystemen att vara en förutsättning för att den aktiva sysselsättningspolitiken skall lyckas. (Europeiska gemenskaperna 2000: 8.)

Komparativa bisatser, i sin tur, uttrycker jämförelse (Andersson 1993: 134). Vanligaste subjunktioner i denna kategori är *liksom*, *som* och *såsom* (Jørgensen & Svensson 1986: 40), men Jørgensen & Svensson (1986: 112f) anser att också konditionalt komparativa bisatser inledda med *ju* eller *desto* (se nedan) hör till denna grupp. I denna undersökning anses dessa två grupper dock vara separata kategorier. Nedan ger jag ett exempel på komparativa bisatser.

Exempel (21)

Det innebär också att man bekämpar sjukdomar och ger människor tillgång till billiga mediciner för att bekämpa gissel som aids, liksom att man försöker lätta den skuldbörda som leder de redan knappa resurserna bort från livsviktiga offentliga investeringar tillbaka till långivare i industriländerna (Europeiska gemenskaperna, 2007: 14.)

Adversativa bisatser anger motsats, och de underordnas med till exempel *medan*, *samtidigt* och *under det att* (Bolander 2005: 192; Jørgensen & Svensson 1986: 40).

Exempel (22)

Den utvecklingen har gett upphov till en intensiv debatt – de som är positiva till GM-grödor anser att de kan bidra till att lösa världens livsmedelsunderkott, medan motståndarna är oroadade för effekterna på hälsa och miljö. (Europeiska gemenskaperna, 2005: 10.)

Rumsbisatser uttrycker, såsom namnet säger, rum. De kan inledas med *där* eller *dit*. (Bolander 2005: 192; Jørgensen & Svensson 1986: 112.)

Exempel (23)

På vintern är det ljusare där det är snö. (Bolander 2005: 192.)

Konditionalt komparativa bisatser, såsom komparativa bisatser, anger en jämförelse. I motsats till komparativa bisatser, behöver dock denna typ av bisats inte ha något med verkligheten att göra, det vill säga att handlingen i fråga kan vara hypotetisk. Denna typ inleds med *som om* eller *fast om*. (Jørgensen & Svensson 1986: 112 f; Andersson 1993: 134.) Nedan står ett exempel på denna typ.

Exempel (24)

Han arbetade som (om) han fick betalt för det. (Jørgensen & Svensson 1986: 113.)

Bisatser med *ju* har olika namn beroende på grammatikern. Andersson (1993: 134) använder namnet korrespondensbisatser, medan SAG (1999: 470) använder namnet proportionala bisatser. Denna typ av bisats uttrycker ”att en gradangivelse i den överordnade satsen är beroende av en i bisatsen”, och de kan inledas också med *desto* i stället för *ju* (Andersson 1993: 134). Ett exempel på *ju*-bisatser står nedan.

Exempel (25)

Vinden bara tilltog i styrka ju längre upp på fjället vi kom. (SAG 1999: 470.)

Enligt SAG (1999: 568) kan generaliserande bisatser ha samma slags kausala relationer till den överordnade satsen såsom till exempel kausala, finala och konsekutiva bisatser.

Exempel (26)

Hon rökte vem som än bjöd henne. (SAG 1999: 470.)

Instrumentala bisatser uttrycker sätt. Denna typ kan inledas med till exempel *utan att* och *genom att*. (Bolander 2005: 192.) Nedan ger jag ett exempel på denna typ av bisats.

Exempel (27)

Utan att någon hade sagt något löstes konflikten. (Bolander 2005: 192.)

Adverbiella bisatser kan också fungera som satsadverbial (Bolander 2005: 192; SAG 1999: 470). Då tycks bisatsen kunna inledas med en variation av subjunktioner (Bolander 2005: 192; SAG 1999: 577f.).

Exempel (28)

Om sanningen ska fram tror jag inte det. (Bolander 2005: 192.)

4 KOHESION

Såsom Meyer (2003: 220) påpekar, påverkar kohesion, det vill säga textbindning, textens svårighetsgrad. Textbindning betyder enligt Hellspång och Ledin (1997: 80) ”hur textens satser och meningar samspelar med varandra”, och med en koherent text menas (Hellspång och Ledin, 1997: 35) att den är sammanhängande.

Man kan analysera kohesion på flera nivåer. Liljestrand (1993: 93) skiljer mellan lokal och global bindning. Med lokal bindning menas ”bindningen mellan satser och meningar, som följer omedelbart efter varandra”, och med global bindning ”vilken placering och funktion de har i den totala texten” (ibid.). Hellspång och Ledin (1997: 81), å andra sidan, skiljer mellan fyra bindningstyper: ”**referensbindning, tematisk bindning, konnektivbindning** och **retorisk bindning**”. Även Källgren (1979: 69) har använt en annan gruppindelning. Hon talar om **referensbindning, blandad bindning** och **satskonnektion**. I det följande redogörs för Hellspång och Ledins (1997) samt Källgrens (1979) uppdelningar.

När Hellspång och Ledin (1997: 81) talar om referensbindning, talar de också om referenter, det vill säga de ”företeelser som orden pekar ut”. Enligt dem är det ordens referens, det vill säga syftning, inte betydelsen, som skapar referensbindningen. Man kan då använda till exempel orden ”mamma” och ”kvinna” i en notis för att peka ut samma referent, fast deras betydelser inte är desamma (ibid.). Sådana här ”referenter som är bundna till varandra bildar ledfamiljer, och varje del av ledfamiljen kallas för ett sambandsled” (ibid.: 82).

Hellspong och Ledin (1997: 82-4) har delat referensbindning i tre grupper: **identitet, delidentitet och association**. Identitet kan markeras genom att använda precis samma ord, och då är det fråga om identisk upprepning, eller använda bara en del av det språkliga uttrycket, och då talar Hellspong och Ledin (1997: 83) om modifierad upprepning. Man kan också använda pronominalisering, då man har samma referent men byter ut den språkliga formen. Den sista typen av identitet är varierad upprepning, ”olika namn på samma sak i det givna sammanhanget” (Hellspong & Ledin, 1997: 83).

Den andra gruppen som Hellspong och Ledin nämner är delidentitet. Det är fråga om delidentitet om man använder samma referent bara delvis. Det är fråga om delidentitet också om man talar om en grupp och sedan nämner en representant för denna grupp. De nämner till exempel en situation där man först har talat om politiker i allmänhet och sedan nämner en specifik politiker. De konstaterar dock att det inte vid den allra enklaste formen av delidentitet är ”fråga om underordnad kategori i förhållande till överordnad utan snarare ett stycke av ett ting”. (Hellspong & Ledin, 1997: 83).

Den sista gruppen av referensbindning som Hellspong och Ledin (1997: 84) behandlar är association. Det är fråga om denna typ av bindning om de motsvarande sambandsleden har en associativ bindning, det vill säga, när ”förhållandet mellan referenterna [bygger] på ett mycket allmänt samband”. Av dessa tre grupper är identitet normalt den starkaste och association den svagaste bindningen. (ibid.)

Källgren definierar referensbindning som bindning på konstituentnivå. Enligt Källgren (1979: 86-87) är referensbindning den viktigaste textbindande faktorn som texter inte klarar sig utan. Hon delar referensbindningar i två huvudgrupper, nämligen **asymmetriska och symmetriska referensbindningar**. Källgren förklarar dessa termer på följande sätt. (Källgren 1979: 69.)

Vid asymmetrisk bindning har det betydelse i vilken riktning relationen går, dvs. det är en relation åt ena hållet och en annan relation, inversionen till den första, åt andra hållet. Vid symmetrisk bindning råder samma relation mellan konstituenterna oavsett vilken av dem man utgår från.

Källgren har vidare uppdelat dessa två huvudgrupper i en rad undergrupper. I den asymmetriska huvudgruppen ingår specificering, hyponymi, pronominalisering och

ellips. Den symmetriska huvudgruppen omfattar undergrupperna identitet, modifierad identitet, synonymi, kontrast, komparation, co-specificering, co-hyponymi, inferens, homonymi och exofor. (Källgren 1979: 71-79). Här följer en genomgång av dessa grupper. Först redogör jag för de asymmetriska bindningstyperna, som följs av en redogörelse för de symmetriska typerna.

Vid specificering är det fråga om del-helhetsförhållanden. Källgren (1979: 74) skriver att ”det kan vara dels oförytterligt ägande”, dels kan det vara den typ av bindning där man skiljer ut ”en delmängd ur en homogen mängd” (ibid.). Källgrens (1979) specificering kan ses motsvara Hellspong och Ledins (1997) grupp delidentitet. Nedan står ett exempel på specificering.

Exempel (29)

Den europeiska rymdsatsningen har två centrala mål. Det första är att utveckla en ambitiös teknisk och industriell bas. (Europeiska unionen, 2007: 12.)

I exempel (29) syftar *Det första* till *två centrala mål* som nämndes i föregående mening, och här har man alltså skilt ut en delmängd ur en homogen mängd. Den inversa relationen till specificering är generalisering. Som ett exempel ger Källgren (ibid.) satserna ”Jag köpte *sex tulpaner* idag. *Tulpanerna* är billiga så här års”. Här sker det en generalisering från de sex tulpaner som köptes till tulpaner i allmänhet.

Gruppen hyponymi omfattar relationen mellan hyponymi och hyperonymi. Enligt Källgren (1979: 75) är det fråga om ”under- och överordning respektive begrepp som är samordnade under samma överordnade begrepp”. Jag anser att denna grupp motsvarar Hellspong och Ledins (1997) grupp delidentitet. Nedan finns det ett exempel på hyponymi.

Exempel (30)

Till de nanotekniska tillämpningarna hör atomstora nanorobotar som kan injiceras i människokroppen och samla in och lagra mycket större mängder uppgifter än dagens mikrochips; med nanofibrer kan man tillverkar bättre och renare kläder, och med

hjälp av nanomaterial kan man framställa mycket tåliga ytbehandlingsför till exempel flygplan och rymdfartyg. (Europeiska unionen, 2007: 8.)

Hyponymi, det överordnade begreppet, i exempel (30) är *nanotekniska tillämpningarna*, vilket hyperonymerna *atomstora nanorobotar*, *nanofiber* och *nanomaterial* syftar till.

Den tredje undergruppen av asymmetriska relationer är pronominalisering, som omfattar relationen pronomen/ antecedent. Källgren (1979: 75) skriver att det är fråga om antecedensrelation när man först använder ett pronomen och sedan anger dess huvudord. Omvänt sker pronominalisering när man byter ut huvudordet till ett pronomen. Källgren (ibid.) ingriper även adverbialsyftning i denna undergrupp. Också Hellspong och Ledin (1997) har en likadan grupp. Exempel 31 demonstrerar denna typ av referensbindning. De understrukna pronomina syftar till huvudordet *invandrarna*.

Exempel (31)

Invandrarna är ett inslag i EU:s ekonomiska och kulturella strukturer. De finns på alla nivåer i arbetslivet och fyller luckor där de infödda inte räcker till. De kan vara högutbildade IT-experter, sjuksköterskor och annan vårdpersonal, eller arbetstagare som utför arbeten som EU:s medborgare inte längre vill göra. (Europeiska unionen 2010: 3)

Den sista undergruppen är ellips, i vilket ingår relationen ellips/ expansion. Det är fråga om ellips om man tar något bort eller lägger till i uttrycket (Källgren 1979: 76). De enda fall där ellips markeras är de där ”det utelämnade ledet enkelt och entydigt kan rekonstrueras från omgivningen”, vilket är lättast med subjektfraser och verbfraser (ibid.). Omvändningen till ellips är expansion, när man återgår till huvudordet från en ellips. (Källgren 1979: 77). Nedan står det ett exempel på ellips. I den understrukna frasen har man lämnat bort ordet *plan* som nämns tidigare i meningen.

Exempel (32)

Medlemsstaterna måste även fatta allt fler gemensamma beslut för att anpassa sina skattesystem till samhällsutvecklingen, till exempel ökningen av befolkningens genomsnittsålder under de närmaste åren, en utmaning som ligger på ett vidare plan än det nationella. (Europeiska unionen, 2000: 4.)

I det följande beskrivs de symmetriska bindningstyperna. Den klaraste och enklaste undergruppen är identitet. Det som enligt Källgren (1979: 72) krävs är semantisk och formell identitet, och bara växling mellan substantivets obestämd och bestämd form tolereras. Nära identitet är modifierad identitet, där det krävs att referenten är densamma, men man kan räkna hit också fall ”där huvudordet är detsamma men bestämmningar tillkommer, försvinner eller ändras”. Jag anser att Källgrens (1979) grupper identitet och modifierad identitet motsvarar Hellspong och Ledins (1997) grupper identitetisk upprepning respektive modifierad upprepning. Nedan står det exempel på dessa två grupper.

Exempel (33)

Förutom medlemskapet i WTO har **EU** slutit flera bilaterala handelsavtal med enskilda länder och regioner över hela världen. Dessa avtal utgör ett komplement till åtgärder inom WTO för att avlägsna handelshinder på det internationella planet. Tack vare avtalen kan **EU** snabbare uppnå säkra ömsesidiga fördelar med viktiga handelspartner. (Europeiska gemenskaperna, 2007: 9.)

I exempel (33) har referensbindningar av typ identitet markerats med fet stil och modifierad identitet med understrykning. *Dessa avtal* och *avtalen* refererar till i första meningen nämnda *flera bilaterala handelsavtal med enskilda länder och regioner över hela världen*.

Den tredje typen av symmetrisk bindning är synonymi, som överensstämmer med det som man vanligen menar med denna term, nämligen ”olika beteckningar för samma företeelse” (Källgren 1979: 72). Källgren (1979: ibid.) inkluderar till och med metaforer i den här gruppen. Denna grupp motsvarar Hellspong och Ledins (1997) grupp varierad upprepning. I det nedanstående exemplet syftar det understrukna ordet till orden *översättarna* och *tolkarna*.

Exempel (34)

Översättarna arbetar med skrivna texter, tolkarna med talat språk. Minimikravet är att dessa personalkategorier måste kunna översätta eller tolka till det egna modersmålet från minst två andra EU-språk. (Europeiska gemenskaperna, 2004: 18.)

Den fjärde undergruppen är kontrast. Källgren (1979: 73) beskriver denna grupp på följande sätt.

Kontrasterande termer betecknar visserligen olika referenter, men skillnaden är ofta inte stor, referenterna har i allmänhet många gemensamma drag och kan t.ex. oftast hänföras till samma kategori eller grupp i något avseende.

Den här typen av bindning markeras endast om det är klart att leden ska kontrastera med varandra (Källgren 1979: 73). I exempel (35) nedan kontrasteras *i dag* med *för 200 år sedan*.

Exempel (35)

Här inleddes den industriella revolutionen för 200 år sedan. I dag hör mobiltelefonerna och flygplanet Airbus till de många föremål som används dagligen och som är ett resultat av europeiskt arbete och europeisk skaparkraft. (Europeiska unionen, 2007: 3.)

Undergruppen komparation omfattar bindningar av typ *lång – längre*, men också av typen *lång – kortare*. Dessa typer av bindning bildar en egen undergrupp, eftersom de morfologiska markörerna är så entydiga. (Källgren 1979: 73-4.) Nedan står det ett exempel på denna typ av referensbindning. Det understruken ordet *närmare* refererar till *en gemensam politik i asylfrågan* och *mer komplicerade och omfattande* syftar till *invandringsfrågan*.

Exempel (36)

Faktum är att EU-länderna har kommit närmare en gemensam politik i asylfrågan än i den mer komplicerade och omfattande invandringsfrågan. (Europeiska unionen, 2010: 4.)

De två undergrupperna av symmetriska relationer som är dels anknutna till två asymmetriska undergrupper är co-specifiering och co-hyponymi. Källgren (1979: 74) ger följande exempel på co-specifiering: ”Jag köpte *sex tulpaner* idag. *Tre av dem* var röda och *tre* var gula.” Enligt Källgren (ibid.) är *tre av dem* och *tre* inbördes co-specifika, och båda av dem ”är specifika i förhållande till sex tulpaner”. Co-hyponymi, å andra

hand, är den symmetriska motsvarigheten till hyponymi. Nedan finns det ett exempel på co-hyponymi.

Exempel (37)

De asylsökande fördelar sig emellertid inte jämnt över de 27 EU-länderna. På grund av deras geografiska läge och begränsade storlek får Cypern och Malta ta hand om en oproportionerligt stor andel. Detsamma gäller Sverige, vars mer öppna politik har gjort landet till förstahandsval för flyktingar från Irak. (Europeiska unionen, 2010: 12.)

I ovanstående exempel är *Cypern*, *Malta* och *Sverige* hyperonymer till *de 27 EU-länderna*, och de är alla co-hyponyma sinsemellan.

Den åttonde undergruppen av de symmetriska bindningstyperna är inferens. Till den här gruppen hör all bindning som man inte kan placera i de andra kategorierna av referensbindning (Källgren 1979: 77). Enligt Källgren (1979: 77) är den här bindningstypen väldigt betydande för textens sammanhang, samtidigt som det är den mest problematiska referensbindningstypen. Det är fråga om inferens när två begrepp är associerade med varandra i någon bemärkelse, som i stort sett kan vara vilken typ som helst (Källgren 1979: 73). Denna typ av referensbindning för texten framåt, och den är nödvändig för att större textavsnitt, stycken och ännu större bitar hänger samman (ibid.). När det handlar om inferentiell bindning kan man ”normalt alltid (re)-konstruera en underförstådd sats, en inferens som explicit uttrycker sambandet” (ibid.). Denna grupp av referensbindningar anser jag motsvara Hellspong och Ledins (1997) grupp association.

Exempel (38)

Forskning och ny teknik har en viktig roll att spela för att uppnå det målet och för att säkerställa européernas framtida välbefinnande. Många av framtidens arbetstillfällen är ju beroende av dagens investeringar. (Europeiska unionen, 2004: 3.)

I exempel (38) ovan syftar *Många av framtidens arbetstillfällen* till *européernas framtida välbefinnande*, eftersom välbefinnande och arbetstillfällen har en ganska klar relation. Denna typ av referensbindning anser jag dock vara subjektiv.

Enligt Källgren (1979: 78) är undergruppen homonymi inte en ”riktig” typ av bindning, utan hon kallar det för kvasibindning. Med homonymi gäller det bindning via formlikhet, och den är inte semantiskt grundad ”utan kopplar uteslutande genom den språkliga formen hos uttryck” (Källgren 1979: 78). Som ett exempel ger Källgren (1979: 78) ”Pelle har fått *en fluga* i soppan. – Han borde ha tagit *slips* i stället”, där bindningen bildas genom homonymin av ordet *fluga*. Den största skillnaden mellan homonymi och andra typer av bindning är att den inte kan höra till någon ledfamilj, eftersom den inte ger vidarekoppling (ibid.).

Källgrens (1979: 79) sista typ av referensbindning är exofor. Också exofor avviker litet från de andra bindningstyperna, eftersom ”den inte binder inom texten utan till företeelser utanför texten” (Källgren 1979: 79). Ett exempel på denna typ av bindning följer nedan.

Exempel (39)

I den här broschyren presenterar vi den mängd språk som talas inom EU, vi ser på hur man väljer och klarar utmaningen att lära sig ett andra (eller tredje) språk, vi redogör för EU:s program för språkundervisning och språkinläring och slutligen undersöker vi vad som krävs för att hantera en flerspråkig union. (Europeiska unionen, 2004: 4.)

Som man ser, finns det några likheter mellan Hellspong och Ledins (1997) samt Källgrens (1979) uppdelningar av referensbindningstyper. I tabell 3 nedan presenterar jag hur dessa uppdelningar hänger ihop. I tabellen har Hellspong och Ledins (1997) huvudkategorier av referensbindningar markerats med fet stil. Källgrens (1979) motsvarande kategorier står till höger. De kategorier som inte har någon motsvarighet i den andra kategoriseringen har utelämnats.

Tabell 3. Likheter mellan Hellspong och Ledins (1997) samt Källgrens (1979) uppdelningar av referensbindningstyper.

Hellspong & Ledin (1997)	Källgren (1979)
identitet	
identisk upprepning	identitet
modifierad upprepning	modifierad indentitet
pronominalisering	pronominalisering
varierad upprepning	synonymi
delindentitet	specificering
	hyponymi
association	inferens

Hellspong och Ledin (1997: 84) konstaterar att identitet generellt sett är den starkaste bindningen och association den svagaste.

Den andra huvudgruppen av all slags bindningar är **tematisk bindning**. Den här typen av bindning skapar inte bindningar mellan konstituenten, utan mellan gammal och ny information. Tematisk bindning bildas genom vad som kallas för temaprogession (Liljestränd 1993: 106) eller tema-remapricipen (Hellspong & Ledin 1997: 85). Som utgångspunkt i en renodlad temaprogessiv text har man tema ”som upprepar ett begrepp från den föregående meningen”, och som slutpunkt har man rema, som presenterar den nya informationen (Liljestränd 1993: 106). Det nya remat blir temat i den följande meningen. Hellspong & Ledin (1997: 84-5) förklarar att tema är ”det man *talkar* om i en sats eller mening”, medan rema är ”det man *talkar om*”. Ett exempel på temaprogession står nedan.

Exempel (40)

Det är därför lättast att stoppa den olagliga invandringen vid EU:s yttre gränser. De yttre gränserna har ökat i betydelse sedan de inre gränserna inom EU – och gränskontrollerna – avskaffades. (Europeiska unionen, 2010: 10.)

I det ovanstående exemplet är remat i den första meningen *EU:s yttre gränser*, som sedan blir temat i den andra meningen. Det är dock inte vanligt att temaprogession genomförs strikt, med korta avsnitt som undantag (Liljestränd 1993: 106).

Under begreppen tematisk bindning tillhör också begreppen temaupprepning. Med denna inför man inte in några nya begrepp, utan ett och samma begrepp behandlas genom texten (Liljestrand 1993: 106). Enligt Hellspong och Ledin (1997: 86) är temaupprepning den enklaste formen av tematisk bindning. Liljestrand (1993: 107) konstaterar dock att såsom tematprogression kan man genomföra temaupprepning bara i korta avsnitt så att den inte känns onaturlig. Nedan ges ett exempel på temaupprepning. I exempel (41) syftar de understrukna orden *de* till *EU:s avtal med partner jorden runt* i den första meningen. Den här texten förekommer som ett eget litet textavsnitt under rubriken ”*Mer än handel och bistånd*” i broschyren *EU i världen: Europeiska unionens utrikespolitik* (Europeiska gemenskaperna, 2007).

Exempel (41)

EU:s avtal med partner jorden runt täcker inte bara handel och traditionellt utvecklingsbistånd. De omfattar också stöd till ekonomiska reformer, hälso- och sjukvård och utbildning, infrastrukturprogram och i vissa fall samarbete på områden som forskning och utveckling samt miljöskydd. De ger också tillfälle till att ta upp politiska frågor som demokrati och mänskliga rättigheter. (Europeiska gemenskaperna, 2007: 6.)

Den tredje typen av bindning är **konnektivbindning** (Hellspong & Ledin 1993: 88) eller **satskonnektion** (Källgren 1979: 87). Den här bindningstypen skapar olika bindningar mellan hela satser och meningar. Både Hellspong och Ledin (1997) och Källgren (1979) nämner en rad logiska samband mellan satser, men eftersom deras uppdelningar liknar den uppdelning som presenterades tidigare i denna avhandling (se 3.2.1 och 3.2.2) ska jag presentera två tabeller över dessa tre sätt att dela upp de logiska sambanden mellan satser. I tabellerna 4 och 5 presenteras den uppdelning som behandlades på basis av olika källor i avsnitt 3.2.2 till vänster under namnet Kuisma (2013). Det är alltså inte min egen kategorisering, men för behändighetens skull ska den refereras till under mitt namn. Hellspong och Ledins (1997) uppdelning är i mitten och Källgrens (1979) på höger. Namnet på typ av bindning är på vänster och de ord som används för att signalera sambanden ligger på höger.

Tabell 4. Jämförelse mellan Kuismas (2013), Hellspong och Ledins (1997) samt Källgrens (1979) indelning av logiska samband mellan satser i grupper.

Kuisma (2013)		Hellspong & Ledin (1997)		Källgren (1979)	
temporal	förran, medan	temporal	när, då	temporal	när
kausal	därför, eftersom	kausal	eftersom	kausativ	därför, så att
konditional	bara, ifall, om	konditional	om	konditional	om-så
koncessiv	fastän, trots att	koncessiv	trots att, ändå	koncessiv	
konsekutiv	så att, så	konsekutiv	så att	kausativ	därför, så att
final	att, för att, för	final	för att		
rumsbisatser	där, dit	rumslig	där		
komparativ	liksom, såsom				
adversativ	medan				
konditionalt komp.	som om, fast om				
proportional	ju				
generaliserande					
instrumental	utan att, genom att				

Som framgår av tabell 4, finns det likheter mellan dessa tre olika gruppindelningar. Den indelning som baserar sig på kända svenska grammatiker och som står i tabellen under namnet Kuisma (2013) och är den mest omfattande av dessa tre indelningar. Både Hellspong och Ledin (1997) och Källgren (1979) har motsvarande kategorier för grupperna temporal, kausal, konditional, koncessiv och konsekutiv, fast Källgrens (1979) grupp kausativ motsvarar Kuismas (2013) samt Hellspong och Ledins (1997) grupper kausal och konsekutiv. Hellspong och Ledin (1997) har till och med inkluderat grupperna final och rumsbisatser i sin gruppindelning. Det finns inte någon motsvarighet för grupper komparativ, adversativ, konditionalt komparativ, proportional, generaliserande och instrumental i vare sig Hellspong och Ledins (1997) eller Källgrens (1979) gruppindelningar.

Nedan presenterar jag hur resten av de logiska sambanden sammanhänger. Dessa uppgifter presenteras i en skild tabell, eftersom jag anser att Hellspong och Ledins (1997) samt Källgrens (1979) kvarstående grupper motsvarar de relationer som enligt indelningen som presenterades i kapitel 3.2.1 råder mellan huvudsatser.

Tabell 5. Jämförelse mellan Kuismas (2013), Hellspong och Ledins (1997) och Källgrens (1979) indelningar av logiska samband mellan satser i grupper.

Kuisma (2013)		Hellspong & Ledin (1997)		Källgren (1979)	
additiv	och	additiv	och, dessutom	additiv	och, också
adversativ	men, fast, utan	adversativ	men, dock	adversativ	men
disjunktiv	eller	alternativ	eller	alternativ	eller
		ordning	för det första	ordning	för det första
konklusiv	så, det vill säga	omformulering	med andra ord	remorfulering	med andra ord
				summativ	alltså
				anföring	
				ikonisk	
				grafisk	
				metatextuell	
		specificering	t.ex., bl.a.		
explanativ	ty				

I tabell 5 framgår det att varje sätt att indela dessa samband i grupper nämner grupperna additiv, adversativ, disjunktiv/ alternativ och konklusiv/ omformulering/ reformulering. Den grupp som saknades i gruppindelningen i avsnitt 3.2.1 heter både i Hellspong och Ledins (1997) och Källgrens (1979) terminologi ordning. De grupper som inte har någon motsvarighet i de andra gruppindelningarna är Kuismas (2013) grupp explanativ, Hellspong och Ledins (1997) specificering och Källgrens (1979) grupper summativ och anföring samt ikonisk konnektion, grafisk konnektion och metatextuell konnektion. Eftersom gruppen explanativ redan har förklarats i denna avhandling, ska jag i det följande redogöra för Hellspong och Ledins (1997) samt Källgrens (1979) grupper som inte har någon motsvarighet i tidigare redogörelser.

Hellspong och Ledin (1997:88) förklarar inte sin grupp specificering exakt, men gruppen tillhör huvudgruppen additiv, som omfattar tillägg. Källgrens (1979) grupper summativ och anföring samt ikonisk konnektion, grafisk konnektion och metatextuell konnektion, å andra sidan, är mycket avvikande från de andra gruppindelningarna. Gruppen summativ kan signaleras med till exempel *alltså* eller *sammanfattningsvis*, men det behöver inte signaleras explicit, och inte heller behöver sambanden vara uttömmande (Källgren 1979: 90). Gruppen anföring inkluderar både direkt och indirekt anföring, och kan således markeras huvudsakligen med särskilda verb eller kolon (Källgren 1979: 91). Gruppen ikonisk konnektion föreligger till exempel i rimmad lyrik, ”när de sammanbundna leden

på något iögonfallande sätt parallelliserar eller avbilder varandra” (ibid.). Grafisk konnektion markeras med skiljetecken, men ett nytt stycke kan också fungera som en markör för ett nytt ämne eller en ny aspekt (Källgren 1979: 92). Källgrens (1979: 92) sista grupp kallas för metatextuell konnektion, och den relaterar till hur texten är strukturerad. Vid till exempel innehållsförteckning, ingress, disposition eller sammanfattning till en text är det fråga om metatextuell konnektion (ibid.).

Enligt Hellspång och Ledin (1997: 88) kan additiva och temporala konnektivbindningar, det vill säga i deras terminologi bindningstyperna additiv, ordning, alternativ, specificering, omformulering, rumslig och temporal, vara ganska svaga. Å andra sidan, ger bindningstyperna adversativ, koncessiv, kausal, konsekutiv, konditional och final ett starkare samband, som också kan vara mer kontroversiell (Hellspång & Ledin 1997: 88).

Utöver referensbindning, tematisk bindning och konnektivbindning som redan diskuterats, nämner Källgren (1979: 92) vidare **blandad bindning**, det vill säga bindning mellan konstituenten och satsen. Hellspång och Ledin (1997: 93-4), å andra sidan, nämner **retorisk bindning**. Dessa två bindningstyper är alltså sådana, som den andra inte nämner. I det följande ska jag redogöra för båda.

Blandad bindning (Källgren 1979: 92) kan delas in i tre grupper: relationer, som råder mellan huvudsats och bisats när bisatsen är en bestämning till ett satsled i huvudsatsen, satspronominalisering och ellips av hela eller större delen av satsen. I den första relationen är det vanligen fråga om relativsats, *att*-sats och vissa andra bisatser (Källgren 1979: 93). Satspronominalisering, å andra sidan, förekommer när innehållet i en eller flera satsen hänvisas till med pronomen eller andra ord och uttryck. Vid den tredje typen är det vanligen fråga om svar på *ja*- eller *nej*-frågor (ibid.). Denna bindningstyp tillför texten inte innehåll, men ”bidrar till att visa hur det befintliga innehållet är strukturerat” (Källgren 1979: 92).

Hellspång och Ledin (1997: 94) kallar sådana bindningar som bygger på att det upprepas element i den textuella strukturen för retorisk bindning. Dessa element kan vara fonetiska, lexikala eller syntaktiska. Ett mycket känt exempel på retorisk bindning är

Julius Caesars yttrande ”*Jag kom, jag såg, jag segrade*”. Retorisk bindning har ofta en estetisk eller emotionell verkan, och därför hittar man inte denna bindning i saktexter.

5 RESULTAT KRING LÄSBARHETEN I FEM SVENSKSPRÅKIGA EU-BROSCHYRER

I detta kapitel ska jag redogöra för resultaten kring läsbarheten i mitt material. Läsbarheten i denna undersökning mäts med läsbarhetsindexet (se kapitel 2.3) och LOM (se kapitel 2.4), meningsbyggnad samt textbindning, närmare sagt referensbindning och konnektivbindning (Hellspong & Ledin 1997) eller satskonnektion (Källgren 1979) (se kapitel 4). Resultaten behandlas i denna ordning.

I kapitel 5.1 redogörs för läsbarhetsindex och LOM i varje broschyr skilt och genomsnittligt. Kapitel 5.2 behandlar meningsbyggnader i undersökningsmaterialet samt olika typer av bisatser. I kapitel 5.3 redogör jag för kohesion i mitt material ur textbindningens synvinkel.

I alla tabellerna använder jag benämningar B1, B2, B3, B4 och B5 för mitt material. B1 hänvisar till broschyren *Skattepolitiken i Europeiska unionen* (Europeiska gemenskaperna, 2000), B2 till broschyren *Många språk, en familj: Språken i Europeiska unionen* (Europeiska gemenskaperna, 2004), B3 till broschyren *Med sikte på framtiden: Vetenskaplig forskning i Europeiska unionen* (Europeiska gemenskaperna, 2005), B4 till broschyren *EU i världen: Europeiska unionens utrikespolitik* (Europeiska gemenskaperna, 2007) och B5 till broschyren *En möjlighet och en utmaning – Invandringen till EU* (Europeiska unionen, 2010). Broschyerna presenteras alltså i kronologisk ordning, med den äldsta först.

5.1 Resultat kring läsbarhetsindex och LOM

I detta kapitel presenteras lix-värdena för mitt undersökningsmaterial samt uppgifter som dessa värden baserar sig på. Lix-värdena ger en slags riktlinje för att man ska kunna bestämma hur läsbara dessa broschyrer är. Jag använder LOM-värden (se avsnitt 2.5) för att bekräfta svårighetsgraden som lix erbjuder.

I nedanstående tabell finns det uppgifter över antalet ord, långa ord och meningar i undersökningsmaterialet. Jag har också räknat den genomsnittliga meningslängden samt den procentuella andelen långa ord i varje broschyr. På basis av tabell 6 nedan kan man räkna lix-och LOM-värden, som står i tabell 7.

Tabell 6. Uppgifter över antalet ord, långa ord och meningar samt den genomsnittliga meningslängden och den procentuella andelen långa ord i undersökningsmaterialet.

Broschyr	Ord	Långa ord	Meningar	Meningslängd	Procentuell andel långa ord
B1	5922	2408	244	24	41 %
B2	3446	1091	171	20	32 %
B3	3727	1387	178	21	37 %
B4	3483	1167	180	19	34 %
B5	3358	1089	166	20	32 %
Genomsnittligt	3987	1428	188	21	35 %

Som framgår av tabell 6 ovan, är det genomsnittliga antalet ord ungefär 4000. Detta kan dock bero på att antalet ord i B1 är nästan 6000, medan detta tal är nära 3500 i de andra broschyrerna. I B1 är också den procentuella andelen långa ord högre än i de andra broschyrerna, det vill säga 41 %. Man ser också att B3 är litet annorlunda än B2, B4 och B5. Meningslängden är litet högre, såsom den procentuella andelen långa ord. Detta betyder att lixet för B1 och B3 kommer att vara högre.

I nedanstående tabell finns uppgifter över lix- och LOM-värden. Broschyrerna står till vänster, och till höger står det lix- och LOM-värden. Allra nederst i tabellen finns genomsnittliga lix- och LOM-värden. Först går jag igenom de genomsnittliga lix- och LOM- värdena, och därefter presenterar jag dessa uppgifter för varje enskild broschyr.

Tabell 7. Läsbarhetsindex och LOM i fem svenskspråkiga EU-broschyrer.

Broschyr	lix	LOM
B1	65	9,9
B2	52	6,4
B3	58	7,8
B4	53	6,5
B5	52	6,6
Genomsnittligt	56	7,6

Det genomsnittliga läsbarhetsindexet för mitt material är 56 och LOM 7,6. När man tar hänsyn till standardavvikelsen av LOM i tabell 2, kan man konstatera att dessa värden överensstämmer. Dessa värden tyder på att det är fråga om svåra texter, och Björnsson (1968: 110) har till och med skrivit att det genomsnittliga lixet för facklitteratur är 56. På grund av denna höga siffra anser jag att det är relevant att jämföra mina resultat över meningsbyggnader och kohesion med de resultat som Nordman (1992) har fått i sin undersökning av svenskt fackspråk.

Läsbarhetsindex för B1 är 65 och LOM 9,9. Man kan inte jämföra dessa värden, eftersom Vallhov (1970: 235) inte har inkluderat lix-värden över 60 i sin originala tabell. Enligt Björnssons (1968: 89) lixtolk är broschyren B1 dock mycket svår.

Skillnaderna mellan antal långa ord i B1 och B2 är statistiskt signifikanta (p -värde= 4,6e-18). Lix- och LOM-värden för B2 är 52 respektive 6,4. Dessa värden överensstämmer, och betyder att denna broschyr är svår. Skillnaderna mellan långa ord i B2 och B3 är också statistiskt signifikanta (p -värde= 8,7e-7). Lixet för B3 är 58 och LOM 7,8, vilket betyder att denna broschyr kan beskrivas som snarare mycket svår än svår. Broschyerna B4 och B5 har dock ganska likadana värden, eftersom lixet för B4 är 53 och LOM 6,5, medan lixet för B5 är 52 och LOM 6,6. Dessa värden betyder att broschyrerna B4 och B5 snarare är svåra än mycket svåra. Det finns inte heller några statistiskt signifikanta skillnader mellan långa ord i dessa två broschyrer (p -värde= 0,35).

På grund av dessa resultat kan jag konstatera att de mest svårlästa broschyrerna är B1 och B3. Detta överensstämmer inte helt med min hypotes att äldre broschyrer, alltså åtminstone B1 och B2, skulle vara de mest svårlästa. Å andra sidan är skillnaderna

mellan långa ord i B1 och B2, B1 och B4, B1 och B5 samt till och med mellan B1 och B3 statistiskt signifikanta (p-värden= $4,6e-18$ respektive $5,9e-12$ respektive $4,4e-15$ respektive $0,0008$), vilket betyder att den äldsta broschyren B1 är betydligt mer svårläst än de andra broschyrerna. Således har min första hypotes delvis fått bekräftelse.

5.2 Resultat kring meningsbyggnader

I denna undersökning används fyra markeringar för att beskriva olika meningarsbyggnader och för att signalera förhållanden mellan satser. Huvudsats markeras med hs och bisats med bs. Additionstecken + markerar under- och samordnade satser, och snedstreck / signalerar inskott. Vid grupperna hs/bs/hs och hs/bs+bs/hs, till exempel, är det fråga om stukturer som innehåller bara en huvudsats, men en eller två bisatser. Samma gäller för bisatser: vid gruppen hs+bs/bs/bs är det fråga om en struktur med en huvudsats och en bisats med en bisatsinscott.

I nedanstående tabell finns typen av meningsbyggnad på vänstra sidan med frekvenser till höger. Meningsbyggnader har ordnats från den genomsnittligt mest frekventa till den genomsnittligt minst frekventa. Den sista gruppen i tabellen, ”övriga”, utgör dock ett undantag eftersom denna grupp består av enstaka fall av meningsbyggnader, det vill säga av meningsbyggnader som inte hör till någon annan grupp.

Tabell 8. Typer av meningsbyggnader och deras frekvenser i undersökningsmaterialet.

Typ av meningsbyggnad	B1	B2	B3	B4	B5	Totalt	Procentuellt
hs	86	64	85	101	79	415	44,2 %
hs+bs	49	45	37	42	28	201	21,4 %
hs+bs+bs	23	15	10	9	21	78	8,3 %
hs/bs/hs	23	9	9	4	7	52	5,5 %
bs+hs	7	5	4	5	6	27	2,9 %
hs+hs	1	6	11	6	2	26	2,8 %
hs/bs/hs+bs	10	3	2	2	3	20	2,1 %
hs+bs+bs+bs	3	4	3	1	6	17	1,8 %
hs+bs/bs/bs	6	1	0	2	3	12	1,3 %
bs+hs+bs	0	2	4	2	3	11	1,2 %
hs+hs+bs	3	4	2	2	0	11	1,2 %
hs/bs+bs/hs	3	2	0	1	0	6	0,6 %
hs+bs+hs	0	1	3	1	0	5	0,5 %
hs/bs/hs+bs+bs	4	0	1	0	0	5	0,5 %
bs+hs+bs+bs	3	1	0	0	1	5	0,5 %
hs+bs+bs+bs+bs	2	1	0	0	0	3	-
bs +hs+hs	2	1	0	0	0	3	-
hs/bs/hs/bs/hs+bs	0	0	0	0	2	2	-
hs/bs/hs+hs	0	2	0	0	0	2	-
hs+bs+hs+bs	0	0	1	0	1	2	-
övriga	19	5	6	2	4	36	3,8 %
Totalt	244	171	178	180	166	939	100 %

Som framgår av tabell 8, är den mest frekventa meningsbyggnaden i mitt undersökningsmaterial ensam huvudsats med 44,2 % av alla beläggen. Förutom att denna typ är genomsnittligt mest frekvent, förekommer den också mest i alla broschyrerna. Detta resultat överensstämmer med Nordmans (1992: 33) undersökning av svenskt fackspråk, där ensamma huvudsatser är i genomsnitt de mest frekventa i sex olika fackområden.

Den andra mest frekventa meningsbyggnaden i materialet är hs+bs. Denna grupp bildar 21,4 % av alla beläggen. Såsom ensamma huvudsatser, förekommer strukturen huvudsats följd av bisats mest också i varje enskild broschyr. Också detta överensstämmer med Nordmans (1992: 34) resultat.

Genomsnittligt är den tredje mest frekventa meningsbyggnaden huvudsats följd av två bisatser. Dessa bisatser kan vara sinsemellan antingen sam- eller underordnade. Nedan står det ett exempel på båda typerna av meningsbyggnader. I exempel (42) finns det två samordnade bisatser, medan bisatserna i exempel (43) är underordnade. Den inledande subjunktionen har understrukits.

Exempel (42)

I dag är det i stället länderna i EU som har blivit en magnet för invandrare och som lockar människor från andra länder med sitt välstånd och sin politiska stabilitet. (Europeiska unionen 2010: 5.)

Exempel (43)

Men då skall man tänka på att ingen annan organisation heller antar lagstiftning som är direkt tillämplig på medborgarna i alla medlemsstater. (Europeiska unionen 2004: 3.)

Genomsnittligt bildar denna grupp 8,3 % av alla beläggen, och är tredje mest frekvent i alla broschyrer utom B1 och B3, där den tredje mest frekventa meningsbyggnaden är två samordnade huvudsatser, alltså hs+hs. I broschyren B1 förekommer strukturen hs/bs/hs lika ofta som hs+bs+bs, alltså 23 gånger. Gruppen hs+bs+bs i mitt material avviker litet från Nordmans (1992: 34) kategorisering, eftersom hennes grupp hbb2 hänvisar till strukturen huvudsats följd av bisats med underordnad bisats, medan jag har inkluderat både samordnade och underordnade bisatser i min kategori av hs+bs+bs. Gruppen hbb2 är den tredje mest frekventa gruppen i fem av sex fackområden i Nordmans (1992: 34) undersökning, fast denna grupp förekommer varierar mycket inom olika fackområden. Mina resultat överensstämmer därför i någon mån med Nordmans.

Den genomsnittligt fjärde mest frekventa meningsbyggnaden i materialet är hs/bs/hs, alltså huvudsats med bisatsinskott. Nedan står det ett exempel på denna struktur. Bisatsinskottet har understrukits.

Exempel (44)

Tanken att EU-länderna tillsammans ska verka för och värna om sina strategiska intressen är lika gammal som själva integrationstanken. (Europeiska gemenskaperna 2007: 11.)

Denna grupp bildar 5,5 % av alla beläggen. Denna grupp är fjärde mest frekvent i broschyrerna B3 och B5. I B1 är strukturen hs/bs/hs+bs fjärde mest frekvent, och i broschyren B4 är strukturen hs/bs/hs sjätte mest frekvent och överskrids av byggnaden hs+hs. I broschyren B3 överskrider byggnaderna hs+hs och hs+bs+bs denna byggnad. I Nordmans (1992: 34f.) undersökning är strukturen h/b/h den fjärde mest frekventa gruppen i tre av sex fackområden, men i genomsnitt är denna grupp femte mest frekvent. Därför avviker mitt resultat litet från Nordmans.

Genomsnittligt den femte mest frekventa meningsbyggnaden i mitt material är meningsbyggnaden bs+hs. Nedan står det ett exempel på denna meningsbyggnad. Bisatsen har understrukits.

Exempel (45)

Eftersom skatter och sociala avgifter har en stor inverkan på sparande, konsumtion, investeringar och skapande av sysselsättning, påverkar de även varu-, tjänste-, kapital- och arbetsmarknadernas funktion. (Europeiska gemenskaperna, 2000: 33.)

Denna grupp bildar 2,9 % av alla beläggen, men denna meningsbyggnad inte är den femte mest frekventa gruppen i någon enskild broschyr. I broschyren B5 har grupperna bs+hs och hs+bs+bs+bs likadana frekvenser, men i andra broschyrer överskrids denna grupp av andra meningsbyggnader. Skillnaderna i B3 och B4 har redan diskuterats, men i B2 överskrider gruppen hs+hs denna meningsbyggnad och i B1 gör gruppen hs/bs/hs+bs det. I Nordmans (1992: 34f.) undersökning är gruppen bh genomsnittligt fjärde mest frekvent. Här avviker mitt resultat alltså från Nordmans.

Genomsnittligt den sjätte mest frekventa meningsbyggnaden är strukturen hs+hs, och den bildar 2,8 % av alla beläggen. Ett exempel på denna struktur står nedan. Konjunktionen har understrukits.

Exempel (46)

Dessutom bör grupperna vara relativt små och man måste satsa tillräckligt med tid på språkundervisningen. (Europeiska gemenskaperna 2004: 15.)

I broschyrerna B2, B3 och B4 förekommer denna struktur oftare än genomsnittligt, men i broschyren B5 förekommer den åttonde mest frekvent och i broschyren B1 är denna meningsbyggnad minst frekvent.

Meningsbyggnaderna efter hs+hs blir allt mer komplicerade. Den genomsnittligt sjunde mest frekventa gruppen hs/bs/hs+bs bildar 2,1 % av alla beläggen i materialet, och den är sjunde mest frekvent i broschyrerna B4 och B5. Denna grupps placering i B1 har redan diskuterats, men i broschyrerna B2 och B3 förekommer denna struktur åttonde respektive nionde mest frekvent. Ett exempel på denna struktur finns nedan. Subjunktionerna har understrukits.

Exempel (47)

Det gäller att skilja mellan människor som är i verkligt behov av skydd och människor som har valt att flytta för att höja sin levnadsstandard. (Europeiska unionen 2010: 4.)

Den genomsnittligt åttonde mest frekventa gruppen hs+bs+bs+bs bildar 1,8 % av alla beläggen. Nedan står det ett exempel på denna meningsstruktur. I exemplet har subjunktionerna understrukits.

Exempel (48)

På senare år har det kommit allt fler människor från länder utanför EU, vilket beror på att klyftan mellan rika och fattiga länder har vuxit samtidigt som det har brutit ut fler lokala och regionala konflikter i Europas närområde eller längre bort. (Europeiska unionen 2010: 5.)

Denna meningsbyggnad förekommer åttonde mest frekvent i broschyrerna B1, B3 och B4. Denna grupp är femte mest frekvent i broschyren B5 med strukturen bs+hs, medan denna struktur är sjunde mest frekvent i B2.

Genomsnittligt den nionde mest frekventa gruppen hs+bs/bs/bs bildar 1,3 % av alla beläggen. I det nedanstående exemplet har subjunktionen för den första bisatsen markerats med fet stil, medan bisatsinscottet har understrukits.

Exempel (49)

Det råder samstämmighet bland regeringar, medborgare och näringslivet i EU om **att** den globala uppvärmningen, som huvudsakligen beror på utsläpp av koldioxid från förbränning av fossila bränslen (kol, olja, gas), måste bemötas omedelbart på EU-nivå. (Europeiska gemenskaperna 2007: 17.)

I broschyren B1 är denna grupp sjätte mest frekvent, och i broschyrerna B4 och B5 är denna struktur sjunde mest frekvent med ett antal andra strukturer som förekommer lika ofta, det vill säga två respektive tre gånger. Denna struktur förekommer minst i broschyrerna B2 och B3, där denna meningsbyggnad förekommer en gång respektive inte alls.

Den sista gruppen av meningsbyggnader som jag kan jämföra med Nordmans (1992: 34f) resultat är gruppen bs+hs+bs. I Nordmans (1992: 34f) undersökning är denna grupp minst frekvent av sex olika grupper, och bildar ungefär två procent av alla meningsbyggnaderna i hennes material. I mitt material är denna grupp genomsnittligt den tionde mest frekventa gruppen, och bildar 1,2 % av alla beläggen. Nedan presenterar jag ett exempel på denna meningsbyggnad. Subjunktionerna har markerats med fetstil, medan huvudsatsen har understrukits.

Exempel (50)

För att man ska kunna skörda frukterna av dessa framsteg krävs det att experter från en rad olika discipliner samarbetar, till exempel ingenjörer, elektronikingenjörer, kemister, biologer, fysiker, materialforskare och meteorologer. (Europeiska gemenskaperna 2005: 8.)

Som jag har redan redogjort, överskrids denna grupp genomsnittligt av meningsbyggnaderna hs+hs, hs/bs/hs+bs, hs+bs+bs+bs och hs+bs/bs/bs. Dessutom är denna meningsbyggnad lika frekvent som meningsbyggnaden hs+hs+bs, som förekommer 11 gånger, och bildar alltså 1,2 % av alla beläggen. Här avviker mina resultat alltså ganska mycket från Nordmans. Nedan står det ett exempel på meningsbyggnaden hs+hs+bs.

Exempel (51)

Dessa program har åtminstone en gemensam nämnare: de gäller gränsöverskridande projekt som involverar deltagare från minst två, ofta tre EU-länder. (Europeiska gemenskaperna 2004: 11.)

De nio sista grupperna innan gruppen övriga, alltså grupperna som kommer efter meningsbyggnaden hs+hs+bs i tabellen, bildar tillsammans 3,3 % av alla beläggen. På grund av denna låga siffra är det inte viktigt för denna undersökning att redogöra för hur dessa grupper förekommer i broschyrerna.

Antal övriga meningsbyggnader är lägst i broschyren B4, ungefär 1,1 % av alla meningsbyggnaderna. I broschyren B5 bildar de övriga meningsbyggnaderna omkring 2,4 % av alla strukturerna, medan det i broschyren B2 finns 2,9 % övriga meningsbyggnader. I broschyren B3 är andelen övriga strukturer 3,3 %. Den högsta andelen övriga meningsbyggnader finns i broschyren B1, där till och med 7,7 % av alla strukturerna är sådana, som inte kan placeras i någon annan grupp.

Man kan konstatera att det finns skillnader i förekomsten av meningsbyggnader mellan broschyrerna. Meningsbyggnader som förekommer oftare än en gång är bäst representerade i broschyren B2, där det finns belägg för 17 grupper av alla 20. I broschyren B1 förekommer 15 meningsbyggnader, och i broschyrerna B3, B4 och B5 är 13 av 20 meningsbyggnader representerade. När man tar hänsyn till antalet övriga meningsbyggnader i materialet, kan man konstatera att i B1 finns det mest olika typer av meningsbyggnader: 36 olika typer. I B2 är antalet 22, i B3 19, i B4 15 och i B5 17. Fast antalet olika meningsbyggnader inte minskar kronologiskt från den äldsta broschyren till den nyaste, kan man konstatera att det finns fler olika typer av meningsbyggnader i de äldre broschyrerna. Dessa meningsbyggnader är ofta mer komplicerade än de som förekommer mer än bara en gång, vilket betyder att antalet komplicerade meningsbyggnader är högre i de äldre broschyrerna. Detta bekräftar min hypotes.

5.3 Resultat kring bisatstyper

I detta avsnitt presenterar jag resultaten kring frekvenser av olika typer av bisatser och jämför dem med Nordmans (1992) resultat.

I nedanstående tabell presenteras typer av bisatser som förekommer i undersökningsmaterialet samt deras frekvenser. Typen av bisats står på vänstra sidan av tabellen, och frekvenser i varje enskild broschyr står till höger.

Tabell 9. Typer av bisatser i undersökningsmaterialet.

Typ av bisats	B1	B2	B3	B4	B5	Totalt	Procentuellt
Relativsatser inledda med <i>som, vars</i> eller <i>vilket</i>	145	63	55	43	62	368	48 %
<i>Att</i> -sats	52	41	22	13	26	154	20 %
Temporal	10	7	7	14	11	49	6 %
Interrogativ bisats	10	9	6	2	13	40	5 %
Relativsatser inledda med ett relativt adverb	11	2	4	6	12	35	5 %
Kausal	14	2	5	3	3	27	4 %
Konditionala	5	3	1	4	7	20	3 %
Konsekutiva	5	0	5	4	3	17	2 %
Final	6	2	4	2	1	15	2 %
<i>Att</i> -inledda attributiva satser	4	5	1	1	3	14	2 %
Koncessiva	5	4	1	1	0	11	1 %
Adversativ	2	2	2	0	1	7	1 %
Komparativ	0	3	1	1	0	5	1 %
Instrumental	1	0	0	0	0	1	-
Totalt	270	143	114	94	142	763	100 %

Som framgår av tabell 9 är den mest frekventa bisattypen i mitt material relativa bisatser, som bildar 48 % av alla beläggen, vilket bekräftar min hypotes om relativsatser som den mest frekventa bisattypen. Enligt Nordman (1992: 36) brukar denna typ av bisats räknas som den mest frekventa bisattypen i svenska texter, och således kan också mitt material ses som delvis typiska svenska texter. Också i Nordmans (1992: 36f.) undersökning är denna typ av bisats mest frekvent. Nedan ger jag ett exempel på den här typen av bisats. Den relativa bisatsen har understrukits.

Exempel (52)

Mellan 1990 och 2000 ökade andelen kvinnor som ägnade sig åt vetenskap från 25 % till 30 %. (Europeiska gemenskaperna 2004: 18.)

Den genomsnittligt andra mest frekventa bisattypen är *att*-satser, som står för 20 % av alla beläggen. Nedan står det ett exempel på *att*-satser som förekommer i materialet.

Exempel (53)

Den främsta orsaken är att EU:s egna resurser av olja och gas håller på att sina. (Europeiska gemenskaperna 2007:17)

Denna bisatstyp förekommer andra mest i alla broschyrer utom i B4, där temporala bisatser överskrider denna grupp. I Nordmans (1992: ibid.) undersökning är *att*-satser också den andra mest frekventa typen av bisatser.

Den genomsnittligt tredje mest frekventa typen av bisats i undersökningsmaterialet är temporala bisatser. Denna grupp står för 6 % av alla beläggen. Ett exempel på temporala bisatser i materialet presenteras nedan.

Exempel (54)

När en fabrik i Toulouse, Frankrike, exploderade i september 2001 omkom 30 personer och en del av staden ödelades. (Europeiska gemenskaperna 2005: 19.)

Även om temporala bisatser är genomsnittligt de tredje mest frekventa, förekommer denna bisatstyp tredje mest bara i broschyren B3. I broschyren B1 förekommer kausala bisatser (14 belägg) och relativsatser inledda med ett relativt adverb (11 belägg) oftare än temporala bisatser (10 belägg), och därtill förekommer interrogativa bisatser lika ofta som temporala bisatser. Således är temporala samt interrogativa bisatser de femte mest frekventa bisatstyperna i B1. Temporala bisatser är femte mest frekventa också i B5, där denna typ av bisats överskrider frekventiell av interrogativa bisatser (13 belägg) och relativsatser inledda med ett relativt adverb (12 belägg). Interrogativa bisatser överskrider temporala bisatser också i B2, där temporala bisatser är alltså den fjärde mest frekventa bisatstypen. Också i Nordmans (1992: 37) undersökning är temporala bisatser genomsnittligt den tredje mest frekventa bisatstypen.

Interrogativa bisatser är den genomsnittligt fjärde mest frekventa bisatstypen, och bildar 5 % av alla beläggen. Interrogativa bisatser i B1, B2 och B5 har redan diskuterats, och denna typ av bisats är den fjärde mest frekventa gruppen endast i B3. I B4 förekommer interrogativa bisatser bara två gånger, och överskrider av bisatstyperna relativsatser inledda med ett relativt adverb (6 belägg), konditionala bisatser (4 belägg), konsekutiva

bisatser (4 belägg), kausala bisatser (3 belägg) och finala bisatser (3 belägg). Således förekommer interrogativa bisatser nionde mest i B4. Nedan presenterar jag ett exempel på denna bisatstyp.

Exempel (55)

Förmågan att tala ett annat språk ökar vår medvetenhet om vad vi har gemensamt och stärker samtidigt den ömsesidiga respekten för kulturella skillnader. (Europeiska gemenskaperna 2004: 10.)

Genomsnittligt är den femte mest frekventa bisatstypen i mitt material relativsatser inledda med ett relativt adverb. Ett exempel på denna typ av bisats visas nedan.

Exempel (56)

Den inre marknaden har dock inte fått full effekt på de områden där gemenskapsharmoniseringen av nationella bestämmelser ännu inte fullbordats. (Europeiska gemenskaperna 2000: 6.)

Totalt förekommer denna bisatstyp 35 gånger, och står för 5 % av alla beläggen, men förekommer inte femte mest frekvent i någon enskild broschyr. I broschyrerna B1, B4 och B5 är denna bisatstyp den fjärde mest frekventa gruppen, medan den i broschyren B3 är sjätte och i broschyren B2 den nionde mest frekventa gruppen.

Den genomsnittligt sjätte mest frekventa bisatstypen är kausala bisatser, som förekommer 27 gånger i mitt material och bildar 4 % av alla beläggen. Nedan står det ett exempel på denna typ av bisats.

Exempel (57)

Det är nödvändigt att minska den olagliga invandringen till EU eftersom den har många negativa konsekvenser, inte minst kopplingarna till kriminella grupper och människosmugglare. (Europeiska unionen 2010: 4.)

Kausala bisatser är minst frekventa i B2, men är tredje mest frekventa i B1. I broschyren B3 förekommer kausala bisatser lika ofta som konsekutiva bisatser (5 belägg), och är den femte mest frekventa gruppen. Den enda broschyren där kausala bisatser är sjätte mest frekventa är B4, där finala bisatser (3 belägg) förekommer lika ofta. I B5 förekommer

kausala bisatser lika ofta som *att*-inledda attributiva bisatser och konsekutiva bisatser, som förekommer 3 gånger, och är de sjunde mest frekventa grupperna.

Konditionala bisatser är genomsnittligt den sjunde mest frekventa gruppen i undersökningsmaterialet. Denna typ av bisats förekommer 20 gånger, och bildar 3 % av alla beläggen. Ett exempel ur materialet på denna bisatstyp presenteras nedan.

Exempel (58)

Om den inre marknaden skall kunna fungera tillfredsställande på skatteområdet krävs att investeringsbeslut fattas på grundval av den inneboende kvaliteten hos de produkter som erbjuds, snarare än på grundval av möjligheter att komma undan skatt. (Europeiska gemenskaperna 2000: 32.)

Konditionala bisatser är den sjunde mest frekventa i broschyrerna B2 och B1, där också konsekutiva och koncessiva bisatser förekommer lika ofta, det vill säga 5 gånger. I broschyren B3 är konditionala bisatser de åttonde mest frekventa, det vill säga minst, såsom *att*-inledda attributiva bisatser och koncessiva samt komparativa bisatser, som alla förekommer bara en gång. I B4 förekommer konditionala bisatser lika ofta som konsekutiva bisatser, det vill säga att de är femte mest frekventa med 4 belägg och i broschyren B5 sjätte mest frekventa. Här avviker mitt resultat mycket från Nordmans (1992:37f.), eftersom konditionala bisatser i hennes undersökning är den femte mest frekventa gruppen och bildar i medeltal ungefär 9 % av alla beläggen. Denna skillnad förefaller stor, men kan inte verifieras statistiskt.

Den genomsnittligt åttonde mest frekventa bisatstypen i materialet är konsekutiva bisatser, som bildar 2 % av alla beläggen och förekommer 17 gånger. Nedan visas ett exempel på en konsekutiv bisats i materialet.

Exempel (59)

Inom ramen för det sjätte ramprogrammet finns 1,58 miljarder euro avsett att uppmuntra till utbyte mellan forskarna, så att de får pröva nya idéer och utveckla sin kunskap vid utländska laboratorier och forskningscentra. (Europeiska gemenskaperna 2005: 17.)

Såsom redan diskuterats, förekommer denna typ femte oftast i broschyrerna B3 och B4, och sjunde oftast i broschyrerna B1 och B5, där *att*-inledda bisatser förekommer lika ofta som konsekutiva bisatser, det vill säga 3 gånger. I broschyren B2 förekommer det inga konsekutiva bisatser alls.

Genomsnittligt den nionde mest frekventa typen av bisatser är finala bisatser som förekommer 15 gånger i materialet och bildar 2 % av alla beläggen. Denna bisatstyp är åttonde mest frekvent i broschyrerna B5, där också adversativa bisatser förekommer lika ofta, och B2, där också relativsatser inledda med ett relativt adverb, kausala samt adversativa bisatser förekommer lika ofta, det vill säga 2 gånger. I broschyrerna B1, B3 och B4 är denna typ av bisats sjätte mest frekvent. Ett exempel på en final bisats i materialet presenteras nedan.

Exempel (60)

För att man ska kunna skörda frukterna av dessa framsteg krävs det att experter från en rad olika discipliner samarbetar, till exempel ingenjörer, elektronikingenjörer, kemister, biologer, fysiker, materialforskare och metereologer. (Europeiska gemenskaperna 2005: 8.)

Att-inledda attributiva bisatser är den genomsnittligt tionde mest frekventa bisatstypen. Denna typ av bisats förekommer 11 gånger och bildar 2 % av alla beläggen. Hur denna typ förekommer i broschyrerna B1, B3 och B5 har redan diskuterats, men i broschyren B2 är denna bisatstyp femte mest frekvent med 5 belägg. I broschyren B4 är *att*-inledda attributiva bisatser sjunde mest frekvent såsom koncessiva bisatser, som båda förekommer bara en gång. Nedan står det ett exempel på en *att*-inledd attributiv bisats i materialet.

Exempel (61)

Mervärdesskatten har den fördelen att den gör det möjligt att i alla led av produktions- eller distributionskedjan exakt räkna ut hur stor del av en produkts pris som utgörs av skatt. (Europeiska gemenskaperna 2000: 12.)

Genomsnittligt är den elfte mest frekventa typen av bisats koncessiva bisatser, som förekommer 11 gånger i materialet och bildar 1 % av alla beläggen. I broschyren B2 är koncessiva bisatser sjätte mest frekvent, men i B5 förekommer det inga koncessiva

bisatser alls. Förekomsten av koncessiva bisatser i broschyrerna B1, B3 och B4 har diskuterats ovan. Mitt resultat liknar här Nordmans (1992: 37), där koncessiva bisatser bildar i genomsnitt ungefär 1,4 % av alla beläggen. I hennes undersökning är koncessiva bisatser dock den sjätte mest frekventa typen, men Nordman kan möjligen ha valt att inte nämna alla typer av bisatser, som förekommer i hennes material. Nedan presenterar jag ett exempel på en koncessiv bisats i materialet.

Exempel (62)

Ingen annan organisation lägger ned lika mycket pengar på översättning och tolkning, även om kostnaderna är förvånansvärt låga. (Europeiska gemenskaperna 2004: 3.)

Genomsnittligt den tolfte mest frekventa bisatstypen är adversativa bisatser, som förekommer 7 gånger i materialet och bildar 1 % av alla beläggen. I broschyren B1 är denna typ nionde mest frekvent med 2 belägg och i B3 sjunde mest frekvent med också 2 belägg. I broschyren B4 förekommer det inga adversativa bisatser alls. Nedan står det ett exempel på denna bisatstyp.

Exempel (63)

2001 satsades 1,9 % av BNP på forskning, medan motsvarande siffra i Japan var 3,1 % och i Förenta staterna 2,8 %. (Europeiska gemenskaperna 2005: 16.)

Den genomsnittligt trettonde mest frekventa typen av bisatsen är komparativa bisatser, som förekommer 5 gånger och bildar 1 % av alla beläggen. Ett exempel på denna typ av bisats presenteras nedan.

Exempel (64)

På samma sätt som den inre marknaden har suddat ut nationsgränserna för varor, tjänster, människor och kapital innebär det europeiska området för forskningsverksamhet att forskarna kan arbeta och samarbeta i projekt inom hela Europeiska unionen. (Europeiska gemenskaperna 2005: 14.)

Denna typ förekommer dock bara i tre broschyrer, nämligen i B2, B3 och B4. I broschyren B2 är den den sjätte mest frekventa bisatstypen med konditionala bisatser. I B3 är denna bisatstyp åttonde mest frekvent med konditionala, *att*-inledda attributiva

bisatser och koncessiva bisatser. I broschyren B4 är komparativa bisatser lika frekventa som koncessiva och *att*-inledda attributiva bisatser, det vill säga sjunde mest frekventa.

Den minst förekommande bisattypen är instrumentala bisatser som förekommer bara en gång i broschyren B1, och således är dess andel så liten, att i tabell 9 anges inte dess procentuella andel av beläggen. Nedan presenteras den mening där den enda instrumentala bisatsen ingår i. Den instrumentala bisatsen har understrukits.

Exempel (65)

Genom medverkan vid genomförandet av Phare-åtgärder, genom att tjänstemän vid skatteförvaltningarna i de länder som är knutna till Fiscalis-programmet får delta i arbetet och genom samarbetsåtgärder mellan förvaltningarna i medlemsstaterna och kandidatländerna förbereder Europeiska unionen förvaltningarna i de framtida medlemsstaterna för de nya ansvarsområden som de kommer att få efter anslutningen. (Europeiska gemenskaperna 2000: 35.)

Det finns skillnader mellan antal bisatser per mening i mitt material. Som det framgår av tabell 9, finns det 270 bisatser i broschyren B1, medan antal meningar i denna broschyr enligt tabell 8 är 244. Motsvarande siffror för B2 är 143 och 171, för B3 114 och 178, för B4 94 och 180 och för B5 142 och 166. Enligt dessa siffror finns det flest bisatser per mening i broschyren B1, där denna siffra är 1,11. Broschyren B4 har den lägsta siffran: bara 0,52. I broschyren B3 finns det 0,64 bisatser per mening och i broschyrerna B2 och B5 0,84 respektive 0,86. Detta betyder inte direkt att antal bisatser per mening skulle orsaka B1:s högre lix, men ett högre antal bisatser per mening kan möjligen försvåra läsningen.

5.4 Resultat kring kohesion

I detta avsnitt presenterar jag resultat kring kohesion i undersökningsmaterialet. Först koncentrerar jag mig på referensbindningstyper i kapitel 5.4.1, och sedan fokuserar jag mig på typer av satskonnektion i kapitel 5.4.2.

5.4.1 Referensbindningar i materialet

I nedanstående tabell presenterar jag uppgifter om olika typer av referensbindningar i undersökningsmaterialet samt deras frekvenser. För uppdelningen av referensbindningstyper i olika grupper har jag använt Källgrens (1979) modell, eftersom den är mer omfattande än Hellspong och Ledins (1997), men innehåller alla av deras grupper. På vänstra sidan i tabellen finns de olika typerna av referensbindningar, medan uppgifter om dem i varje enskild broschyr står till höger.

Tabell 10. Typer av referensbindningar samt deras frekvenser i undersökningsmaterialet.

Typ av referensbindning	B1	B2	B3	B4	B5	Totalt	Procentuellt
identitet	87	61	36	78	39	301	19,0 %
inferens	78	21	69	61	60	289	18,2 %
pronominalisering	59	59	47	33	55	253	16,0 %
modifierad identitet	43	41	27	25	33	169	10,7 %
synonymi	44	10	32	28	17	131	8,3 %
ellips	25	12	21	23	18	99	6,2 %
hyponymi	21	10	24	11	26	92	5,8 %
kontrast	25	13	13	16	21	88	5,6 %
specificering	17	13	17	16	11	74	4,7 %
komparation	11	6	20	8	18	63	4,0 %
co-hyponymi	13	0	1	3	3	20	1,3 %
exofor	2	3	0	1	0	6	0,4 %
Totalt	425	249	307	303	301	1585	100,0 %

Det framgår av tabell 10 att identitet är genomsnittligt den mest frekventa referensbindningstypen. Denna typ förekommer 301 gånger i materialet och bildar 19,0 % av alla beläggen. I broschyrerna B3 och B5 är denna typ dock den tredje mest frekventa bindningstypen och överskrids i båda broschyrerna av inferens och pronominalisering. Nedan visas ett exempel på identitet i materialet. *EU* i fetstil refererar till *EU* i början av exemplet.

Exempel (66)

EU överväger olika sätt att förebygga en ”kompetensflykt” av kvalificerade arbetstagare från fattiga länder. En idé är ”cirkulär migration”, vilket innebär att invandrare får komma till **EU** för att arbeta och utveckla sina färdigheter på villkor att de efter en viss tid återvänder och ställer sina färdigheter till förfogande i hemlandet. (Europeiska unionen 2010: 7.)

Genomsnittligt är den andra mest frekventa bindningstypen inferens. Denna typ av referensbindning förekommer 289 gånger och bildar 18,2 % av alla beläggen, vilket är ganska nära antalet identitetiska bindningar. Den andra mest frekventa typen är inferens dock bara i broschyrerna B1 och B4, medan inferens är bara den fjärde mest frekventa bindningstypen i B2. Nedan presenterar jag ett exempel på inferens i materialet. Frasen i fetstil syftar till *Webben*.

Exempel (67)

Webben var avgörande för Internets framgång, men eftersom **idéns kommersiella användning** utvecklades i Förenta staterna, uppfattas det som en helt och hållet amerikansk uppfinning. (Europeiska gemenskaperna 2005: 3.)

Pronominalisering är genomsnittligt den tredje mest frekventa referensbindningstypen i materialet. Det finns 253 belägg på denna typ, och den bildar således 16,0 % av alla beläggen. Denna typ är den tredje mest frekventa typen i B1 och B4, medan pronominalisering ligger på andra platsen i de andra broschyrerna. I nedanstående exempel på pronominalisering refererar fraserna i fetstil till *medborgarna*.

Exempel (68)

Dessutom uppmuntrar EU medborgarna aktivt att lära **sig** andra europeiska språk, för att **de** skall kunna röra **sig** fritt inom den inre marknaden inom sitt yrkesliv och privat, men också för att detta ger kontakter över kulturgränserna och ökar förståelsen för olika kulturer. (Europeiska gemenskaperna 2004: 3.)

Den genomsnittligt fjärde mest frekventa typen är modifierad identitet, som förekommer 169 gånger i materialet och bildar 10,7 % av alla beläggen. Nedan visas ett exempel på denna typ av referensbindning. *Unionen* i fetstil syftar till *Europeiska unionen*.

Exempel (69)

Europeiska unionen har en befolkning på nästan en halv miljard, vilket är världens tredje största efter Kina och Indien. På grund av sin storlek och ekonomiska tyngd är EU en viktig partner för hela världen. **Unionen** står för den största andelen av världshandeln och producerar en fjärdedel av det globala välståndet. (Europeiska gemenskaperna 2007: 3)

Modifierad identitet är fjärde mest frekvent dock bara i B5. I B1, B3 och B4 är denna typ femte mest frekvent, medan modifierad identitet är den tredje mest frekventa bindningstypen i B2.

Synonymi är genomsnittligt den femte mest frekventa typen av referensbindningar. Nedan presenterar jag ett exempel på synonymi i undersökningsmaterialet. I exemplet syftar *www* till *Det världsomspännande nätet* och *CERN* till *Europeiska atomforskningscentret*.

Exempel (70)

Det världsomspännande nätet – **www** – skapades också i Europa, vid det Genèvebaserade Europeiska atomforskningscentret (**CERN**), men det känner inte många till. (Europeiska gemenskaperna 2005: 3.)

Synonymi förekommer 131 gånger i materialet och bildar 8,3 % av alla beläggen. I broschyrerna B1, B3 och B4 förekommer denna typ mer frekvent än i medeltal, och står på fjärde platsen. I broschyrerna B2 och B5 är det mindre frekvent, och står på sjunde platsen med hyponymi i B2 och på åttonde platsen i B5.

Den genomsnittligt sjätte mest frekventa referensbindningstypen i materialet är ellips, som bildar 6,2 % av alla beläggen och förekommer 99 gånger. Nedan står det ett exempel på denna typ av referensbindning. Med hakparentes visar jag att frasen *Bilder av olagliga invandrare som sitter hopträngda i sjöodugliga båtar och gör den farliga resan från Afrika till Europa* har utelämnats från den senare delen av meningen.

Exempel (71)

Bilder av olagliga invandrare som sitter hopträngda i sjöodugliga båtar och gör den farliga resan från Afrika till Europa är förstasidesstoff och [-] har blivit en symbol för denna företeelse. (Europeiska unionen 2010: 10.)

Oftare än i genomsnitt förekommer denna typ i broschyrerna B1, B2 och B4, där den är den fjärde mest frekventa typen. Mindre frekvent än genomsnittligt är den dock i B3 och B5, där den är den sjunde mest frekventa typen. I B5 förekommer också bindningstypen komparation lika ofta som ellips.

Hyponymi är genomsnittligt den sjunde mest frekventa typen av referensbindning i mitt material. Den förekommer 92 gånger och bildar således 5,8 % av alla beläggen. I nedanstående exempel på hyponymi i materialet syftar frasen i fetstil till *begreppet språk*.

Exempel (72)

Det sägs finnas hundrafemtio sådana språk, som talas av femtio miljoner människor, men det exakta antalet beror på hur man definierar begreppet språk (i motsats till dialekt exempelvis). **Begreppen regionala språk och minoritetsspråk** innefattar inte dialekter av de officiella språken, och inte heller de språk som talas av invandrargrupper i EU (se nedan). (Europeiska gemenskaperna 2004: 8-9.)

I B1 och B2 står hyponymi på sjunde plats, men i B3 och B5 är denna typ mer frekvent, medan den förekommer mindre frekvent än i medeltal i B4. I B3 är hyponymi den sjätte mest frekventa typen, medan den är den femte mest frekventa typen i B5. I broschyren B4 är hyponymi minst frekvent, och är den åttonde mest frekventa bindningstypen.

Genomsnittligt den åttonde mest frekventa typen är kontrast, som bildar 5,6 % av alla beläggen och förekommer 88 gånger i materialet. Kontrast är dock mindre frekvent än genomsnittligt bara i B3, där den är den nionde mest frekventa bindningstypen. I B2 är kontrast den femte mest frekventa typen med specificering, medan den är den sjätte mest frekventa bindningstypen i broschyrerna B1 och B5. I B4 förekommer denna typ litet oftare, och är sjunde mest frekvent med specificering. Nedan presenterar jag ett exempel på kontrast i undersökningsmaterialet. Frasen i fetstil syftar till *Antalet asylsökande i EU*.

Exempel (73)

Antalet asylsökande i EU är dessutom litet jämfört med **antalet lagliga och olagliga invandrare**. (Europeiska unionen 2010: 12.)

Specificering är genomsnittligt den nionde mest frekventa referensbindningstypen. Den förekommer 74 gånger och bildar 4,7 % av alla beläggen. Fraserna i fetstil refererar till *en rad ramprogram*.

Exempel (74)

För att sköta den uppgiften har EU genomfört en rad ramprogram. **Varje ramprogram** pågår i ungefär fyra år och uppdateras kontinuerligt för att återspegla den ständigt lika föränderliga situationen inom teknik och vetenskap, liksom

utvecklingen av unionens prioriteringar. **Det första ramprogrammet** omfattade perioden från tusenniohundraåttiofyra till tusenniohundraåttiosju. **Det nuvarande sjätte ramprogrammet** löper mellan tvåtusentvå och tvåtusensex. (Europeiska gemenskaperna 2005: 4.)

I broschyrerna B2 och B4 förekommer specificering lika ofta som kontrast, och är litet mer frekvent än i medeltal. Också i B1 är specificering mer frekvent än genomsnittligt, den är nämligen den åttonde mest frekventa typen av referensbindningar i denna broschyr. I B3 och B5 är denna typ dock mindre frekvent än i genomsnitt, och står på den tionde mest frekventa platsen i båda broschyrerna.

Genomsnittligt den tredje minsta frekventa typen av referensbindning är komparation, som bildar 4,0 % av alla beläggen och förekommer 63 gånger i materialet. Den är dock tredje minst frekvent bara i B4, medan den är mer frekvent än genomsnittligt i de andra broschyrerna. Denna bindningstyp är den åttonde mest frekventa typen i B2 och B3. I B1 är komparation nionde mest frekvent, medan denna typ är sjunde mest frekvent med ellips i B5. I nedanstående exempel på komparation i undersökningsmaterialet refererar *sämre* till *Invandrade barn och ungdomar*.

Exempel (75)

Invandrade barn och ungdomar klarar sig ofta **sämre** i skolan än andra elever. (Europeiska unionen 2010: 9.)

Den andra minst frekventa typen av referensbindningar är co-hyponymi, som förekommer 20 gånger i materialet och bildar 1,3 % av alla beläggen. I broschyrerna B3 och B5 är denna typ andra minst frekvent, men i B1 och B4 förekommer det litet oftare än genomsnittligt. I B1 är co-hyponymi den tionde mest frekventa typen, medan den är nionde mest frekvent i B4. I broschyren B2 förekommer det inte alls belägg på co-hyponymi. I nedanstående exempel är fraserna i fetstil co-hyponyma.

Exempel (76)

Det ekonomiska och tekniska biståndet var från början inriktat på Afrika men utsträcktes på tusenniohundraåttio-talet till Asien, Latinamerika och länderna i södra och östra Medelhavsområdet. Vid denna tid började EU också ge **humanitärt bistånd** till dem som utsatts för naturkatastrofer och konflikter. (Europeiska gemenskaperna 2007: 5.)

Den minst förekommande referensbindningstypen är exofor, som förekommer 6 gånger i materialet och bildar 0,4 % av alla beläggen. Nedan står det ett exempel på denna referensbindningstyp.

Exempel (77)

I tabellen nedan visas den totala andelen EU-medborgare som har respektive språk som modersmål eller som anser sig kunna klara av en konversation på språket. (Europeiska gemenskaperna 2004: 6.)

I broschyrerna B3 och B5 finns det dock inga belägg på exofor, men i B2 förekommer den 3 gånger, vilket är hälften av alla förekomster på denna referensbindningstyp.

Såsom jag redan har konstaterat i denna avhandling, är identitet den starkaste och association den svagaste referensbindningstypen enligt Hellspong och Ledin (1997: 84). I tabell 3 ser man hur Hellspong och Ledins indelning (1997) samt Källgrens (1979) indelning, som jag har använt i min analys, hänger samman. På basis av denna komparation kunde man konstatera att andelen identiska bindningar, det vill säga enligt Källgrens (1979) terminologi bindningstyperna identitet, modifierad identitet, pronominalisering och synonymi, utgör ungefär 65,2 % av mitt material, när man använder den uppdelning som Hellspong och Ledin (1997) har använt. De associativa bindningarna, det vill säga inferens enligt Källgrens (1979) terminologi, utgör bara 22,1 % av mitt material. Eftersom andelen svaga bindningar är ganska låg kan det konstateras att broschyrerna är genomsnittligt starkt bundna.

De starkaste referensbindningarna kan hittas i broschyren B2: i den här broschyren är den procentuella andelen identiska bindningar 80 %. Å andra sidan, är den procentuella andelen ”svaga” associativa bindningar endast 10 %, som är den lägsta procentuella andelen av alla broschyrerna. Det kan således konstateras att referensbindningar är starkast i broschyren B2.

Den andra högsta procentuella andelen starka bindningar och den andra lägsta procentuella andelen svaga bindningar finns i broschyren B1. Efter B1 finns det mest starka bindningar procentuellt i broschyren B4, och efter B4 i B5. Således är ordningen

av procentuell andel starka bindningar från den högsta till den lägsta följande: B2, B1, B4, B5 och B3. Denna ordning är omvänd när det gäller den procentuella andelen svaga bindningar. Detta betyder att den högsta procentuella andelen svaga bindningar hittas i broschyren B3, där 27 % av alla bindningar är inferentiella. Den procentuella andelen starka bindningar är lägst, bara 56 % av alla bindningar. På grund av detta kan man konstatera att de svagaste referensbindningarna hittas i broschyren B3.

Mina resultat avviker från Nordmans (1992). Nedan bifogar jag en tabell över hur Källgrens (1979) och Nordmans (1992) uppdelningar av referensbindningar i grupper motsvarar varandra.

Tabell 11. Jämförelse mellan Källgrens (1979) och Nordmans (1992) uppdelningar av referensbindningar i grupper.

Källgren (1979)	Nordman (1992)
identitet	identitet
modifierad indentitet	modifierad indentitet
pronominaisering	synonymi
synonymi	synonymi
specificering	del-helhet
hyponymi	klassifikation
inferens	inferens

Om man använder Nordmans (1992) uppdelning, bildar identitet 21,5 % av alla beläggen i mitt material, medan motsvarande tal i hennes material är genomsnittligt ungefär 29 %. Enligt hennes uppdelning (Nordman 1992: 191-92) är synonymi den mest frekventa referensbindningstypen i mitt material, eftersom hennes terminologi omfattar synonymi också pronominalisering. Andelen synonymi i mitt material är då ungefär 27,5 %, medan motsvarande tal i hennes undersökning är ungefär 20 %. Andelen inferentiella bindningar liknar dock varandra; i mitt material finns det ungefär 20,7 % inferentiella bindningar, medan andelen denna typ i Nordmans material är genomsnittligt ungefär 20 %.

Den fjärde mest frekventa referensbindningstypen i Nordmans (1992: 194) undersökning är klassifikation, vilket motsvarar Källgrens (1979) kategori hyponymi. I Nordmans (ibid.) undersökning finns det genomsnittligt ungefär 14 % av dessa typer av bindningar, medan bara 6,6 % är representerande av denna grupp i mitt material. Olikheter finns

också vid den femte mest frekventa typen av referensbindning: i Nordmans (ibid.) undersökning är den modifierad identitet med genomsnittligt 6,7 %, medan denna grupp är fjärde mest frekvent med 12,1 % av alla beläggen i mitt material. Den sista typen, delhelhet, som motsvarar Källgrens (1979) specificering, är dock mycket nära varandra: 5,3 % i mitt material och 5,1 % i Nordmans (1992) material. Här måste det dock konstateras att det i Nordmans (1992) undersökning finns mindre grupper på referensbindningar, och således kan resultaten inte jämföras direkt.

Enligt Enkvist (1974: 149) krävs det för normal textkohesion att varje mening måste ha minst en representant för en ledfamilj. I tabellerna 8 och 10 ser man att det i varje broschyr finns fler referensbindningar än meningar. En närmare analys tyder ändå på att det inte finns sambandsled i varje mening. Ett exempel på detta följer nedan.

Exempel (78)

Ny hårdvara och programvara kommer att göra den europeiska industrin mer konkurrenskraftig och ge de europeiska medborgarna tillträde till det kunskapsbaserade samhället. Termen "nanovetenskap" dök upp för nästan tjugo år sedan. (Europeiska gemenskaperna 2005: 7.)

Att det finns ett sådant hopp från ett tema till ett annat i exemplet ovan beror emellertid på att det finns en rubrik mellan dessa två meningar, fast det inte kan ses i löpande text. Denna rubrik, "*Vetenskap om det mycket lilla*" fungerar dock som ett sambandsled i samma ledfamilj som *Termen "nanovetenskap"* som nämns i den andra meningen. Det här är ett metodologiskt problem, som jag redan har diskuterat. I följande studier uppmuntrar jag andra att ta hänsyn också till dessa metatextuella bindningar (Källgren 1979: 92).

En annan orsak till att det kanske inte finns sambandsled i alla meningar är att det har använts en annan slags textbindning. Såsom jag diskuterade i avsnitt 4, finns det i Källgrens (1979) uppdelning av olika slags textbindande sätt något som kallas för blandad bindning. Nedan visas ett exempel på blandad bindning, där man inte har använt sambandsleder från en ledfamilj. Den blandade bindningen har understrukits.

Exempel (79)

Man försöker också på olika sätt se till att olaglig invandring blir mindre attraktivt. Ett sätt att göra detta är att införa lagstiftning mot arbetsgivare som anställer olagliga invandrare utan sjuk- och socialförsäkring och ofta till löner som är lägre än minimilönen. Det är den här typen av ”sysselsättning” som leder till de i hög grad grundlösa anklagelserna om att invandrare tar jobben från EU:s egna medborgare. (Europeiska unionen, 2010: 11.)

I exemplet ovan hänvisar ”den här typen av sysselsättning” till ”[att] anställ[a] olagliga invandrare utan sjuk- och socialförsäkring och ofta till löner som är lägre än minimilönen”. Det är alltså inte ”arbetsgivare...” som den understrukna delen syftar till, utan några arbetsgivares oförmåga att följa lagstiftningen. Således finns det inte någon referent som den understrukna delen kunde referera till.

När man tar till hänsyn till dessa faktorer, kunde man säga att eftersom det finns fler referensbindningar i broschyrer än meningar, är mitt material kohesivt. Trots detta finns det ändå skillnader mellan antalet referensbindningar per mening i undersökningsmaterialet. I broschyren B1 är denna siffra den lägsta: bara 7,18. Den högsta siffran hittar man i broschyren B5, där det finns 8,96 referensbindningar per mening. Denna siffra är ganska hög också i broschyrerna B3 och B4, där det finns 8,24 respektive 8,70 referensbindningar per mening. I B2 finns det emellertid andra minst referensbindningar per mening, det vill säga 7,23. Med andra ord ökar antalet referensbindningar kronologiskt. Detta stärker min hypotes enligt vilken de äldre broschyrerna har mer bristfällig kohesion, fast materialet i allmänhet verkar vara kohesivt.

5.4.2. Satskonnektionstyper i materialet

I följande tabell presenterar jag resultat kring satskonnektionstyper i mitt material. I indelningen av satskonnektionstyper har jag använt Hellspång och Ledins (1997) samt Källgrens (1979) modeller. I tabellerna 4 och 5 ser man, hur dessa två indelningar relaterar till varandra. I tabellen nedan refererar typen *kausal* både till Källgrens (1979) *kausativ* och Hellspång och Ledins (1997) *kausal*. Typerna *konsekutiv*, *koncessiv* och *specificering* är från Hellspång och Ledins (1997) modell. Satskonnektionstyper som inte

förekommer i materialet har utelämnats. Typer av satskonnektion finns till vänster i tabellen, medan frekvenser på dem i varje broschyr står till höger.

Tabell 12. Typer av satskonnektion i undersökningsmaterialet.

Satskonnektionstyp	B1	B2	B3	B4	B5	Totalt	Procentuellt
temporal	11	9	7	15	11	53	25,60 %
kausal	18	7	6	8	6	45	21,74 %
adversativ	9	0	6	3	6	24	11,59 %
additiv	5	5	4	3	4	21	10,14 %
konditional	5	3	1	4	7	20	9,66 %
konsekutiv	5	0	5	4	3	17	8,21 %
final	6	2	4	3	1	16	7,73 %
koncessiv	5	4	1	1	0	11	5,31 %
Totalt	64	30	34	41	38	207	100,00 %

Det framgår av ovanstående tabell att temporala satskonnektioner är genomsnittligt mest frekventa i materialet. Totalt finns det 53 belägg på temporala satskonnektioner, vilket är 25,60 % av alla beläggen. Bara i broschyren B1 är kausala konnektionstyper mer frekventa. Nedan visas ett exempel på denna typ av satskonnektion.

Exempel (80)

Samtidigt ger EU sitt aktiva stöd till att minoritetsspråk och regionala språk, som är en del av Europas kulturella verklighet, används. (Europeiska gemenskaperna 2004: 12.)

I genomsnitt den andra mest frekventa typen är kausala konnektioner, fast de och adversativa konnektionstyper är den tredje mest frekvent i broschyren B5. Kausala satskonnektioner förekommer 43 gånger i materialet och bildar 21,74 % av alla beläggen. Nedan presenterar jag ett exempel på en kausal satskonnektion.

Exempel (81)

Följaktligen är skattepolitiken mycket viktig för varje enskild medlemsstat. (Europeiska gemenskaperna 2000: 3.)

Adversativa satskonnektionstyper förekommer 24 gånger i undersökningsmaterialet och bildar således 11,59 % av alla beläggen. Denna typ av satskonnektion är genomsnittligt tredje mest frekvent i B1 och B5, men förekommer inte alls i B2, medan denna typ är den

andra mest frekventa med kausala typer i B3. I B4 förekommer adversativa och additiva typer lika ofta, och är de fjärde mest frekventa typerna. Nedan visas ett exempel på en adversativ satskonnektion.

Exempel (82)

Likväl förhåller det sig så att vissa personer kan välja att bo och arbeta i ett visst land för att betala lägre skatt och företagen kan försöka minska sina skattekostnader. (Europeiska gemenskaperna 2000: 4.)

Additiva typer av satskonnektion är genomsnittligt den fjärde mest frekventa gruppen. Det finns 21 belägg på dem, vilket är 10,14 % av alla beläggen. Additiva satskonnektionstyper är fjärde mest frekventa i broschyrerna B3, B4 och B5. I B1 är denna grupp den femte mest frekventa typen med typerna konditional, konsekutiv och koncessiv. I B2 är additiva satskonnektionstyper dock den tredje mest frekvent. Nedan står det ett exempel på en additiv satskonnektionstyp.

Exempel (83)

Dessutom har EU också infört en möjlighet att göra militära snabbinsatser, åtskilt från Nato men med tillgång till Natoresurser. (Europeiska gemenskaperna 2007: 12.)

Konditionala typer av satskonnektion är genomsnittligt den femte mest frekventa gruppen. De förekommer 20 gånger i materialet och bildar 9,66 % av alla beläggen. Konditionala satskonnektioner är femte mest frekventa i broschyrerna B1, B2 och B3. I broschyren B4 förekommer denna grupp och konsekutiva satskonnektionstyper som tredje och i broschyren B5 andra mest frekventa. Ett exempel på en konditional satskonnektion står nedan.

Exempel (84)

Om texterna översattes direkt från alla officiella EU-språk till alla de andra, skulle det ge totalt 380 bilaterala kombinationer. (Europeiska gemenskaperna 2004: 19.)

Konsekutiva satskonnektionstyper är genomsnittligt den sjätte mest frekventa gruppen, och det finns 17 belägg på dem, vilket är 8,21 % av alla beläggen. Konsekutiva satskonnektionstyper förekommer dock som femte mest frekventa i broschyrerna B1 och

B5, och i broschyrerna B3 och B4 tredje mest frekvent. I broschyren B2 förekommer denna typ dock inte alls. Nedan står det ett exempel på en konsekutiv satskonnektionstyp.

Exempel (85)

Svårigheter uppstod relativt snabbt, och två "förenklingsdirektiv" antogs (1992 och 1995) **så att** de mest iögonenfallande snedvridningarna skulle kunna rättas till. (Europeiska gemenskaperna 2000: 14-15.)

Genomsnittligt den sjunde mest frekventa gruppen är finala typer av satskonnektion. Finala typer av satskonnektion förekommer 16 gånger i undersökningsmaterialet och bildar 7,73 % av alla beläggen. Finala satskonnektionstyper är dock fjärde mest frekventa i broschyrerna B1, B3 och B4. I broschyrerna B2 och B5 är de de femte mest frekventa. Ett exempel på en final satskonnektionstyp står nedan.

Exempel (86)

Liksom för övergångsordningen har medlemsstaterna inte varit beredda att acceptera en ytterligare harmonisering av mervärdesskattesatserna och skattestrukturerna, vilket emellertid är en förutsättning **för att** det gemensamma systemet skall kunna införas. (Europeiska gemenskaperna 2000: 18.)

Koncessiva satskonnektionstyper är genomsnittligt den åttonde mest frekventa gruppen, fast den är mer frekvent i många broschyrer. Totalt förekommer koncessiva satskonnektionstyper 11 gånger, vilket är 5,31 % av alla beläggen. I B2 är denna grupp den fjärde mest frekventa, och i broschyrerna B1, B3 och B4 den femte mest frekventa gruppen. I B5 finns det dock inga belägg på koncessiva typer av satskonnektion. Ett exempel på denna typ står nedan.

Exempel (87)

Nästan alla européer studerar engelska, följt av tyska och franska, som första främmande språk, **trots att** detta kanske inte alltid är det lämpligaste valet. (Europeiska gemenskaperna 2004: 7.)

Genomsnittligt förekommer enligt Hellspång och Ledin (1997: 88) svaga, temporala satskonnektionstyper mest, men i själva verket bildar alla svaga typer, nämligen typerna temporal och additiv bara ungefär 36 % av alla konnektionstyper. Det vill säga att

ungefär två tredjedelar av alla satskonnektionstyper är så kallade starka bindningar. Detta betyder enligt min mening att materialet är ganska starkt bundet.

Här finns det också skillnader mellan broschyrerna. De högsta andelarna starka satskonnektioner finns i broschyrerna B1 och B3. I broschyrerna B2, B4 och B5, å andra sidan, är andelen starka satskonnektioner lägre och svaga satskonnektioner högre. Dessa resultat stärker inte min hypotes att äldre broschyrer skulle ha mer en bristfällig kohesion, men man måste dock komma ihåg, att de starka konnektivbindningarna enligt Hellspong och Ledin (1997: 88) kan också vara mer kontroversiella.

6 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I denna avhandling har jag försökt hitta svar på frågan hur läsbara fem svenskspråkiga broschyrer producerade av Europeiska unionen är. Dessa broschyrer har utgivits under perioden 2000-2010, och de omfattar olika ämnen. Broschyrerna har inte använts som sådana, utan jag har uteslutit delar av dem för att kunna tillämpa Björnssons (1968) lix. Som undersökningsfrågor hade jag de följande:

- 1) Är de äldre broschyrerna mer svårlästa än de nyare?
- 2) Hurdana meningsbyggnader finns det i broschyrerna?
- 3) Hurdana bisatser finns det i broschyrerna?
- 4) Är broschyrerna kohesiva?

Jag antog att broschyrer producerade av EU med tiden har blivit mer läsbara. På grund av detta var min första hypotes att lixet är högre och meningsbyggnaderna mer komplicerade i de äldre broschyrerna än i de nyare.

Mitt andra antagande var att meningsbyggnader och bisatser i undersökningsmaterialet liknar de resultat som Nordman (1992: 34) har fått. Min hypotes var således att enkla huvudsatser och relativa bisatser är mest frekventa i mitt material. Med detta antar jag att fast undersökningsmaterialet troligen är översatt från en källtext, liknar det svenska texter.

Jag antog att texterna är jämförelsevis kohesiva och att det inte finns några iögonfallande brister i textbindningen. Jag antog dock att de äldre broschyrerna kan ha mer bristande kohesion än de nyare broschyrerna.

Min undersökning är kvantitativ, kvalitativ och jämförande. Kvantitativa metoder gäller mest vid räkningen av lix- och LOM-värden. Jag använder dock kvantitativa metoder tillsammans med kvalitativa metoder när jag forskar i broschyrernas meningsbyggnader. Både kvantitativa och kvalitativa metoder gäller också vid analysen av texternas kohesion. Undersökningen är också jämförande, eftersom jag jämför broschyrerna sinsemellan och med Nordmans (1992) resultat.

I teoridelen, det vill säga kapitlen 2, 3 och 4, har jag behandlat de viktigaste begreppen för min avhandling. I kapitel 2 redogör jag för läsbarhet, dess historia och faktorer som kan påverka en texts läsbarhet. Vidare presenterar jag teori om läsbarhetsformlerna lix och LOM samt den kritik som läsbarhetsformler har mött. Kapitel 3 fokuserar på teori om meningar och satser, medan kapitel 4 behandlar kohesion.

Lix för mitt material ligger genomsnittligt på 56, vilket tyder på att materialet är genomsnittligt lika svårlästa som facktexter. Lixet för tre av fem broschyrer ligger dock under detta genomsnittliga tal, men enligt Björnssons lixtolk (se tabell 1) är alla broschyrerna svåra, eftersom alla av dem ligger över lix 50. De två broschyrerna som ligger över lix 56, nämligen broschyrerna B1 och B3, som är utgivna år 2000 respektive år 2005, kan beskrivas snarare som mycket svåra än svåra. Mitt resultat bekräftar delvis min första hypotes, enligt vilken de äldre broschyrerna är mer svårlästa: B1 är den mest svårlästa broschyren med lix på 65. Svårighetsgraderna för broschyrerna B2, B4 och B5, som har utgivits år 2004 respektive år 2007 respektive år 2010, å andra hand, liknar varandra, medan broschyren B3, kronologiskt den mellersta broschyren, är mer svårläst än dessa tre. De mest svårlästa broschyrerna är således B1 och B3.

I analysen av broschyrernas meningsbyggnader framgår det att den mest frekventa meningsbyggnaden i mitt undersökningsmaterial är ensam huvudsats. Detta resultat överensstämmer med Nordmans (1992) undersökning, och således har min andra hypotes fått bekräftelse. Också den andra mest frekventa meningsbyggnaden, nämligen huvudsats

följd av en bisats, är konsekvent med Nordmans (ibid.) undersökning. Dessa två bildar ungefär 65 % av alla beläggen.

Resultaten efter de två mest frekventa meningsbyggnaderna avviker från Nordmans. Den tredje mest frekventa meningsbyggnaden i både min och Nordmans (1992) undersökningar är huvudsats med bisats följd av bisats, fast den andra bisatsen i Nordmans (ibid.) undersökning är underordnad, medan denna grupp i mitt material hänvisar till både sam- och underordnade bisatser. Genomsnittligt blir meningsbyggnaden huvudsats med bisatsinskott den fjärde mest frekventa gruppen i mitt material, medan denna grupp är genomsnittligt den femte mest frekventa bisats i Nordmans (1992) undersökning. I Nordmans (1992) undersökning är gruppen bisats följd av huvudsats i medeltal fjärde mest frekvent, medan denna grupp i mitt material är genomsnittligt den femte mest frekventa gruppen. Slutligen, den minst förekommande meningsbyggnaden i Nordmans (1992) material är bhh, bisats följd av huvudsats följd av bisats, medan denna grupp är genomsnittligt den tionde mest frekventa gruppen i mitt material, och bildar 1,2 % av alla beläggen, medan motsvarande andel i hennes undersökning är ungefär 2 %.

Resultaten visar också att antalet olika meningsbyggnader är högre i de äldre broschyrerna. Detta beror delvis på att antalet övriga meningsbyggnader, vilka inte förekommer mer än en gång i materialet, är högre än i de nyare broschyrerna. Dessa övriga meningsbyggnader är ofta mer komplicerade än de som förekommer oftare, och således kan man konstatera att antalet mer komplicerade meningsbyggnader är högre i de äldre broschyrerna. Detta bekräftar min hypotes att de nyare broschyrerna är mer lättlästa än de äldre, eftersom syntaxen i de nyare broschyrerna är lättare.

Resultaten kring bisatser i materialet överensstämmer också i någon mån med Nordmans (1992) undersökning. Både i mitt och hennes material är den mest frekventa bisatstypen relativa bisatser, vilket bekräftar min andra hypotes och tyder på att mitt material kan anses representera typiskt svenska texter. De genomsnittligt andra och tredje mest frekventa bisatstyperna, nämligen *att*-satser och temporala bisatser, stämmer också överens med Nordmans (1992) resultat. Å andra sidan är Nordmans (1992) fjärde mest frekventa grupp, konditionala bisatser, genomsnittligt den sjunde mest frekventa gruppen i mitt material. I hennes (Nordman 1992) undersökning bildar denna grupp i genomsnitt

ungefär 9 % av alla beläggen, medan det motsvarande talet i mitt material är bara 3 %. Den procentuella andelen av Nordmans (1992) femte mest frekventa typ och min genomsnittligt elfte mest frekventa typ av bisats, koncessiva bisatser, liknar dock varandra. I hennes undersökning bildar denna grupp genomsnittligt ungefär 1,3 % av alla beläggen, medan koncessiva bisatser bildar ungefär 1,4 % av alla beläggen i mitt material.

Fast det inte ingår i mina hypoteser eller undersökningsfrågor, framgår det av resultaten att det finns skillnader mellan antalet bisatser per mening i mitt material. Flest bisatser per mening finns i broschyren B1, där denna siffra är 1,11. Broschyren B4 har den lägsta siffran: bara 0,52. I broschyren B3 finns det 0,64 bisatser per mening, och i broschyrerna B2 och B5 0,84 respektive 0,86. Detta betyder inte direkt att antalet bisatser per mening skulle orsaka B1:s högre lix, men ett högre antal bisatser per mening kan möjligen försvåra läsningen.

Enligt Enkvist (1974: 149) krävs det för normal textkohesion att varje mening måste ha minst en representant för en ledfamilj. Resultaten visar att mitt material har fler referensbindningar än satser, fast det inte finns representanter för en ledfamilj i varje mening i materialet. Detta beror på att man använder blandad bindning i dessa broschyrer (Källgren 1979: 92-3; se kapitel 4) och att jag forskar i löpande text där rubriker har utelämnats. När man tar hänsyn till dessa faktorer, är mitt material kohesivt.

Utöver detta är mitt material genomsnittligt också starkt bundet, eftersom bara 22,1 % av alla beläggen på referensbindningar är representerande av svaga, associativa bindningar. Andelen referensbindningar av alla ord är dock lägst i B1, men den ökar med varje broschyr. Med andra ord ökar antalet referensbindningar kronologiskt, vilket stärker min hypotes att de äldre broschyrerna har mer bristfällig kohesion.

När det gäller satskonnektionsbindningar, förekommer temporala bindningstyper genomsnittligt mest i mitt material. Temporala och additiva satskonnektionsbindningar är enligt Hellspong och Ledin (1997: 88) svaga, men genomsnittligt bildar dessa typer bara ungefär 36 % av alla beläggen. Således kan man säga att också satskonnektionsbindningar i mitt material är starka, vilket betyder att materialet är

kohesivt. Den högsta andelen starka satskonnektioner finns i broschyrerna B1 och B3, vilket inte stärker min hypotes att äldre broschyrer har en mer bristfällig kohesion. Således kan man säga att när det gäller referensbindningar, är textbindningen jämförelsevis bristande i de äldre broschyrerna, medan när det gäller satskonnektionsbindningar är textbindningen inte bristande.

Det finns några metodologiska problem med min undersökning. Fast jag har forskat i löpande text för att vara konsekvent, har jag utelämnat till exempel rubriker, vilket kan påverka textens kohesion och således också läsbarheten. Därför uppmanar jag andra forskare att ta hänsyn också till metatextuella faktorer.

På grund av läsbarhetens subjektiva natur kunde man få en bättre uppfattning om en texts läsbarhet om man genomförde en läsbarhetstest med till exempel studerande. På detta sätt kunde man få en annan slags riktlinje än till exempel lix och LOM för att bedöma läsbarheten.

Det skulle också vara bra att jämföra denna genre med andra genrer för att få en bredare bild av hur EU-broschyrer avviker från andra texttyper. En annan faktor, som jag inte omtalade i min undersökning är det faktum att dessa broschyrer troligen är översatta. Fast resultaten delvis visar att mitt material kan ses som normal svensk text, kunde man till exempel undersöka lexikon i EU-texter och jämföra resultaten med lexikon i andra svenska texter. Man kunde också jämföra broschyrer skrivna på olika språk och undersöka hur mycket likheter det finns. Det skulle vara intressant att forska i om översättare har fått mer frihet med översättningar under tidens lopp.

Denna avhandling har varit till nytta för mig. Fast jag inte skulle producera svenskspråkiga saktexter i yrkeslivet, har min avhandling visat hurdana medel gör att en text blir lättare att läsa. Denna lära kan lätt tillämpas i framtiden när jag skriver på svenska. Det har också blivit lättare att analysera svenskspråkiga texter, särskilt sådana som har långa och komplicerade meningbyggnader. Jag känner också att det nyttar mig att veta någonting om EU och dess olika politikområden, eftersom EU utgör en stor del av vårt dagliga liv.

LITTERATUR

Undersökningsmaterial

Europeiska gemenskaperna, 2000: *Skattepolitiken i Europeiska unionen*. Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer. Hämtat från http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/17/txt_sv.pdf. Hämtat den 7 december 2012.

- 2004: *Många språk, en familj: Språken i Europeiska unionen*. Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer. Hämtat från <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/45/sv.pdf>. Hämtat den 18 december 2008.
- 2005: *Med sikte på framtiden: Vetenskaplig forskning i Europeiska unionen*. Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer. Hämtat från <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/48/sv.pdf>. Hämtat den 18 december 2008.
- 2007: *EU i världen: Europeiska unionens utrikespolitik*. Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer. Hämtat från <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/67/sv.pdf>. Hämtat den 18 december 2008.

Europeiska unionen, 2010: *En möjlighet och en utmaning – Invandringen till EU*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå. Hämtat från <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/81/sv.pdf>. Hämtat den 7 december 2012.

Övrig litteratur

Andersson, E., 1993: *Grammatik från grunden: en koncentrerad svensk satslära*.

Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Björnsson, C. H., 1968: *Läsbarhet*. Stockholm: Tryckeribolaget Ivar Haeggström AB.

Bolander, M., 2005: *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm: Liber AB.

Bruce, B. & Rubin, A., 1988: Readability Formulas: Matching Tool and Task. I Davidson, A. & Green, G. M. (eds.), *Linguistic Complexity and Text Comprehension*. New Jersey: Laurence Erlbaum Associates Inc. S. 5-22.

- Chall, J. S., 1988: The Beginning Years. I Samuels, S. J. & Zakaluk, B. L. (eds.), *Readability: Its past, Present & Future*. Newark, Delaware: International Reading Association. S 2-13.
- 1996: Varying Approaches to Readability Measurement. I *Revue québécoise de linguistique*. 25/ 1. S. 23-40.
- Chall, J. S., & Dale, E. , 1995: *Readability revisited: The new Dale-Chall readability formula*. Cambridge, MA: Brookline Books.
- Ehrenberg-Sundin, B., 2000: Internationellt klarspråksarbete – en grund för bättre EU-texter? I: Melander, B. (red), *Svenskan som EU-språk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren. S. 144-177.
- Enkvist, N. E., 1974: *Stilforskning och stilteori*. Lund: CWK Gleerup Bokförlag.
- Hellspong, L., 2001: *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hellspong, L. & Ledin, P., 1997: *Vägar genom texten – handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Isomursu, T., 1997: ‘In a way it’s a problem that you don’t know that data terminology’ – on the relationship between vocabulary and text accessibility. I: Nyyssönen, H. & Kuure, L. (eds.), *Principles of accessibility and design in English texts: Research in progress*. Oulu: University press. S 85-98.
- Johns, J. L. & Wheat, T. E., 1984: Newspaper Readability: Two Crucial Factors. I: *Journal of Reading*, 27/ 5. S. 432-434.
- Jørgensen, N. & Svensson, J., 1986: *Nusvensk grammatik*. Surte: Svenskt Tryck AB.
- Kintsch, W. & D. Vipond, 1977: Reading comprehension and readability in educational practice. Artikel presenterad i *Conference on Memory*, juni 1977, Uppsala universitet, (se den publicerade versionen, 1979).
- Kintsch, W. & E. Vipond, 1979: Reading comprehension and readability in educational practice and psychological theory. I: Nilsson, L.G (ed.), *Perspectives on Memory Research*. Hillsdale, NJ, Erlbaum. S. 329-365.
- Klare, G.R., 1984: Readability I: Pearson, R. D. (red.), *Handbook of reading research*, New York, Longman. S. 681-744.
- Källgren, G., 1979: *Innehåll i text: en genomgång av faktorerna av betydelse för texters innehåll, uppbyggnad och sammanhang*. Lund: Studentlitteratur.
- Liljestränd, B., 1993: *Språk i text: handbok i stilistik*. Lund: Studentlitteratur.

- Lorch, R. F. Jr., & Lorch, E. P., 1995: Effects of organizational signals on text-processing strategies. I: *Journal of Educational Psychology*, 87. S. 537–544.
- McEneaney, J. E, 1994: Neural Networks for Readability Analysis. I: *Journal of Educational Computing Research*. 10/1. S. 79-93.
- Meyer, B. J. F., 1975: *The organization of prose and its effects on memory*. Amsterdam: North-Holland.
- Meyer, B. J. F., 1985: Signaling the structure of text. I: Jonassen, D. H. (red.), *The technology of text*. Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology. S. 64–89.
- Meyer, B. J. F., & Poon, L. W., 1997: Age differences in efficiency of reading comprehension from printed versus computer-displayed text. I *Educational Gerontology*, 24. Taylor & Francis [www]. S. 789–807.
- Meyer, B. J. F., Talbot, A. P., Stubblefield, R. A., & Poon, L. W., 1998: Interest and strategies of young and old readers differentially interact with characteristics of texts. I: *Educational Gerontology*, 24. Taylor & Francis [www]. S. 747–771.
- Meyer, B. J. F., 2003: Text Coherence and Readability. I: *Top Lang Disorders* 23/ 3. S. 204–224. [www]. Hämtat den 16 november 2012.
- Mäkisalo, J., 2009: Kielentutkijan kvantitatiivisia menetelmiä. I: Kujamäki, P & Mäkisalo, J. (red.), *Kieli- ja käänntieteen opetusmonisteita*, 2. Joensuu: Östra Finlands universitet.
- Nordman, M., 1992: *Svenskt fackspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Platzack, C., 1973: *Språket och läsbarheten*. Lund: Bröderna Ekstrands Tryckeri AB
- 1974: Om läsbarhet. I: Hultman, T. G. & Teleman, U. (red.), *Språket i bruk*. Lund: Bröderna Ekstrands Tryckeri AB. S 149-171.
 - 1989: Syntaxens roll för läsningen. I: Melin, L. & Lange, S. (red.), *Läsning*. Lund: Studentlitteratur.
- Pääkkönen, I., 1993: Luettava teksti syntyy yksinkertaisista lauserakenteista. I: *Suomen lehdistö*. 64/10. S. 26-27
- Stahl, S. A., 2003: Vocabulary and Readability: How Knowing Word Meanings Affects Comprehension. I: *Top Lang Disorders* 23/3. S. 241–247. [www]. Hämtat den 16 november 2012.
- Svenska Akademiens grammatik 4*: 1999. Teleman, U., Hellberg, S., Andersson, E. (red.). Uddevalla: Mediaprint.

- Teleman, U. & Forkner, M. & Mitsell, H. & Molin, B. & Wikman, I., 1973: *Åtta texter ur Dagens Nyheter: en läsbarhetsstudie*. Lund: Lunds universitet, Institutionen för nordiska språk.
- Thelander, M., 1970: *Fiktionsprosa och sakprosa*. Lund: Studenlitteratur.
- Vallhov, B., 1970: Olika kriterier för läsbarhet: En jämförelse mellan två metoder att mäta olika texters läsbarhet. I: *Nysvenska studier 1970-1971*. S 202-251.
- Westman, M., 1969: Läsbarhet. I: Molde, Bertil (red.), *Studier i dagens svenska*. Stockholm: Esselte. S. 143-152.
- 1974: *Bruksprosa*. Stockholm: Libertryck.
- Zakaluk, B. L. & Samuels, S. J., 1996. Issues Related to Text Comprehensibility: The Future of Readability. I: *Revue québécoise de linguistique*, 25/. S. 41-59. [www] Hämtat den 11 augusti 2012.

SUOMENKIELINEN TIIVISTELMÄ

Tämä pro gradu- tutkielma käsittelee viiden ruotsinkielisen EU-esitteen luettavuutta. Olen aina uskonut, ettei EU:n julkaisema materiaali ole kovin luettavaa, mutta kuten Björnsson (1968: 99) mainitsee, viranomaisten tulisi kiinnittää huomiota luettavuuteen julkaisuissaan, jotka ovat suunnattu isolle yleisölle. Tämän tutkielman tarkoituksena onkin selvittää, onko EU onnistunut luettavien tekstien tuottamisessa.

Tärkein tavoitteeni on selvittää, kuinka luettavia valitsemani ruotsinkieliset esitteet ovat. Haluan myös tutkia, onko vanhempien ja uudempien esitteiden luettavuudessa eroja. Koska luettavuutta voi tutkia monilla eri mittareilla, olen päättänyt rajoittaa mittarit tässä tutkimuksessa kolmeen. Nämä ovat C. H. Björnssonin (1968) luettavuusindeksi, virkerakenne sekä tekstin sidoksisuus. Sidoksisuudessa keskityn referenssi- ja lausesidoksisuuteen (ru. *referensbindning* ja *satskonnection*), koska ne ovat eksplisiittisimpiä sidoksisuustyyppisiä. Näiden mittarien avulla haluan selvittää vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Ovatko vanhemmat esitteet vaikealukuisempia kuin uudemmat esitteet?
- 2) Minikalaisia virkerakenteita esitteissä on?
- 3) Minkälaisia sivulauseita esitteissä on?
- 4) Ovatko esitteet sidosteisia?

Uskon, että EU on alkanut kiinnittämään uudemmissa esitteissä huomiota luettavuuteen, joten ensimmäinen hypoteesini on, että luettavuusindeksi (kappale 2.3) on korkeampi vanhemmissa esitteissä ja että virkerakenteet ovat monimutkaisempia kuin uudemmissa esitteissä.

Toinen hypoteesini on, että materiaalini virkerakenteet ja sivulauseet ovat samanlaisia kuin Nordmanin (1992: 34) tutkimuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että päälause on yleisin virketyyppi ja relatiivilause yleisin sivulause tyyppi materiaalissani. Oletan, että vaikka esitteet ovat käänöksiä, ne muistuttavat ruotsalaisia tekstejä.

Kolmas hypoteesini on, että esitteet ovat suhteellisen sidosteisia eikä niissä ole silmäänpistäviä ongelmia sidosteisuuden kanssa. Oletan kuitenkin, että vanhemmat esitteet eivät ole yhtä sidosteisia kuin uudemmat.

Materiaaliksi olen valinnut neljä Euroopan yhteisön julkaisemaa esitettä ja yhden Euroopan unionin julkaiseman esitteen. Kaikki kuuluvat *Muuttuva Eurooppa*- sarjaan ja ovat vuosilta 2000–2010. Halusin saada yhtenäisen formaatin, mutta tarpeeksi ajallista hajontaa, että voisin tutkia luettavuuden parantumista ajan edetessä. Myös aiheet ovat erilaisia, jotta saataisiin mahdollisimman heterogeenistä materiaalia.

Koska käytän Björnssonin (1968) luettavuusindeksiä, minun on pitänyt muuttaa materiaali juoksevaksi tekstiksi. Olen siis poistanut materiaalista otsikot, informaatoruudut ja kuvatestit. Olen myös poistanut tutkittavasta materiaalista virkkeet, jotka jatkuvat ranskalaisia viivoja muistuttavilla merkintätavoilla. Myös näitä edeltävät virkkeet, jotka eivät pääty pisteeseen, on poistettu. Täten seuraavanlaiset virkkeet on poistettu.

Esimerkki (1)

Här följer ytterligare konstateranden från undersökningen:

- 71 % menade att alla EU-medborgare borde tala ytterligare ett europeiskt språk förutom modersmålet. (2004: *Många språk, en familj: Språken i Europeiska unionen*: 7.)

Tämän lisäksi Björnssonin (1968) kaavan käyttäminen edellyttää, että esimerkiksi luvut kirjoitetaan kirjaimin. Käsittelen näitä kriteereitä tarkemmin luvussa 2.3.

Tutkimusmenetelmäni ovat kvantitatiivisia, kvalitatiivisia sekä vertailevia. Kvantitatiiviset menetelmät ovat luettavuusindeksi ja LOM (kappale 2.4). Jotta voisin käyttää luettavuusindeksiä, pitää esimerkiksi luvut kirjoittaa kirjaimin. Kun teksti vastaa Björnssonin (1968) kriteereitä, tekstitiedostot syötetään WS Tools- ohjelmaan, joka laskee sanojen sekä pitkien sanojen määrän, mistä puolestaan voi laskea luettavuusindeksin.

Virkerakenneanalyysissa käytetyt menetelmät ovat sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia. Ensiksi virkkeet jaetaan pää- ja sivulauseisiin, jonka jälkeen sivulauseet jaetaan edelleen alakategorioihin. Tämän jälkeen jaan virkerakenteet kategorioihin, jossa jokainen eriyvä virkerakenne muodostaa oman kategoriansa. Viimeiseksi lasken, kuinka monta esiintymää jokaisessa kategoriassa on.

Materiaalin sidosteisuutta tutkin kvalitatiivisen analyysin avulla jakamalla sidosteisuustyypit alakategorioihin. Tässä käytän Källgrenin (1979) mallia, koska se on kattavin. Analyysin jälkeen lasken esiintymien frekvenssit ja vertaan tuloksiani Nordmanin (1992: 194) tuloksiin. Ongelmia sidosteisuusanalyysissäni aiheuttaa esimerkiksi otsikoiden poisjättäminen, koska otsikot lisäävät tekstin sidosteisuutta.

Kappaleessa 2 keskityn luettavuuteen, sen historiaan sekä tekijöihin, jotka vaikeuttavat tekstin luettavuutta. Esittelen tarkemmin myös Björnssonin (1968) luettavuusindeksin sekä Vallhovin (1970) LOM-kaavan. Kappaleessa 3 esittelen teoriaa virkkeistä, lauseista sekä pää- ja sivulauseista. Kappale 4 keskittyy tekstin sidosteisuuden kuvaamiseen

Kappaleessa 5 esittelen tutkimustulokseni. Tuloksista käy ilmi, että luettavuusindeksi esitteelle *Skattepolitiken i Europeiska unionen* (Euroopan yhteisö, 2000) (B1) on 65, joka on Björnssonin (1968) tulkinnan mukaan vaikeampi kuin hyvin vaikea teksti, jonka luettavuusindeksi on määritelty arvoksi 60. Esitteen *Många språk, en familj: Språken i Europeiska unionen* (Euroopan yhteisö, 2004) (B2) luettavuusindeksi on 52, joka tarkoittaa vaikeaa tekstiä. Esitteen *Med sikte på framtiden: Vetenskaplig forskning i Europeiska unionen* (Euroopan yhteisö, 2005) (B3) luettavuusindeksi on 58, joka on lähempänä hyvin vaikeaa kuin vaikeaa tekstiä. Esitteen *EU i världen: Europeiska unionens utrikespolitik* (Euroopan yhteisö, 2007) (B4) luettavuusindeksi on 53, joka tarkoittaa vaikeaa tekstiä. Esitteen *En möjlighet och en utmaning – Invandringen till EU* (Euroopan unioni, 2010) luettavuusindeksi on 52, eli kyseessä on vaikea teksti. Esitteet jakautuvat luettavuusindeksin perusteella kolmeen ryhmään: hyvin vaikeisiin (1) (B1), hyvin vaikeisiin (2) (B3) ja vaikeisiin teksteihin (B2, B4, B5). Näiden esiteryhmien välillä on myös tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja pitkien sanojen määrässä ja täten myös luettavuudessa. Hypoteesini, että vanhemmat esitteet olisivat vaikealukuisempia, on täten osittain todistettu.

Tulokset virkerakenteiden keskimääräisistä frekvensseistä ovat yhteneväiset Nordmanin (1992) tuloksien kanssa kahden ensimmäisen ryhmän kohdalla, joten hypoteesini yleisimmästä virkerakenteesta on paikkansapitävä. Yleisin virketyyppi on päälause, ja toiseksi yleisin rakenne päälause+sivulause. Kolmas rakennetyyppi, päälause+sivulause+sivulause, on myös sama kuin Nordmanilla (1992), mutta minun materiaalisissani viimeinen sivulause voi tarkoittaa niin alisteisia kuin rinnasteisia sivulauseita, kun taas Nordman (1992) viittaa vain alisteiseen sivulauseeseen. Päälause upotetulla sivulauseella (h/b/h) on minun materiaalisssani keskimääräisesti neljänneksi yleisin, kun taas Nordmanilla (1992) tämä ryhmä on viidenneksi yleisin. Sivulause+päälause- rakenne on Nordmanin (1992) tutkimuksessa neljänneksi yleisin, mutta minun materiaalisssani tämä rakenne on keskimääräisesti viidenneksi yleisin. Nordmanin (1992) vähiten yleinen virketyyppi on sivulause+päälause+sivulause-rakenne, joka muodostaa noin 2 % hänen materiaalistaan. Minulla tämä ryhmä on kymmenenneksi yleisin ja muodostaa vain 1,2 % materiaalistani.

Tulokset sivulauseyyppien keskimääräisistä frekvensseistä ovat myös osittain yhtenevät Nordmanin (1992) tuloksien kanssa. Kummassakin tutkimuksessa yleisyysjärjestys yleisemmästä kolmanneksi yleisempään on relatiivilauseet, *att*-lauseet ja temporaaliset sivulauseet (ru. *temporal bisats*). Hypoteesini yleisimmästä sivulauseyyppistä on täten paikkansapitävä. Nordmanin (1992) neljänneksi yleisin tyyppi, konditionaalinen sivulause (*konditional bisats*), on keskimäärin seitsemänneksi yleisin minun materiaalisssani. Nordmanin (1992) tutkimuksessa tämä sivulauseyyppi muodostaa noin 9 % kaikista esiintymistä, kun taas vastaava luku minun tutkimuksessani on 3 %. Nordmanin (1992) viidenneksi eli vähiten yleisin sivulauseyyppi on konsessiivinen sivulause (*koncessiv bisats*), joka hänen tutkimuksessaan muodostaa noin 1,3 % materiaalista, kun taas minun materiaalisssani noin 1,4 % on tätä tyyppiä. Minun tutkimuksessani konsessiiviset sivulauseet ovat tosin 11. sijalla.

Enkvistin (1974: 149) mukaan jokaisessa virkkeessä tulee olla yksi referentti, joka sitoutuu toiseen, jotta normaalin tekstin sidosteisuuden merkit täytyisivät. Materiaalisssani on enemmän referenttisidoksia (ru. *referensbindung*) kuin virkkeitä, joten päällisin puolin teksti vaikuttaa sidosteiselta. Joka virkkeessä ei kuitenkaan näitä

sidosteisuuselementtejä löydy. Tämä johtuu siitä, että olen poistanut materiaalistani esimerkiksi otsikot. Tekstissä käytetään myös sidosteisuuskeinoja kokonaisten lauseiden ja yksittäisten sanojen välillä (kts. *blandad bindning*; Källgren 1979: 92-93; kappale 4), jolloin kyseessä ei ole enää sidosteisuus referenttien välillä. Nämä tekijät huomioituaan voidaan todeta, että materiaalini on sidosteista. Materiaali on myös Hellspongin ja Ledinin (1997) määritelmän mukaan vahvasti sidosteista, koska 22,1 % kaikista referenssidoksista on heikkoa tyyppiä. Sidoste-elementtien määrä kaikista sanoista kasvaa esite esitteeltä B1:stä B5:een, joten hypoteesini, jonka mukaan vanhemmat esitteet ovat suhteellisesti huonommin sidosteisiä, on paikkansapitävä.

Materiaalissani keskimääräisesti yleisin lauseidenvälinen sidostyyppi (ru. *satskonnection*, Källgren 1979) on temporaalinen tyyppi. Hellspongin ja Ledinin (1997: 88) mukaan temporaaliset ja additiiviset tyypit ovat heikkoja, mutta keskimääräisesti näitä tyyppiejä on vain noin 36 % materiaalistani. Täten materiaalini on vahvasti sidosteinen myös lauseiden välisesti. Suurin prosentuaalinen osuus vahvoja sidoksia on esitteissä B1 ja B3, mikä ei vahvista hypoteesiani, että vanhemmat esitteet olisivat huonommin sidosteisiä.

Tutkimukseni metodologiset ongelmat liittyvät päätökseeni jättää otsikot ja muut metatekstuaaliset (kts. *metatextuell bindning*, Källgren 1979) sidoste-elementit pois tutkimusmateriaalista. Tulevissa tutkimuksissa painottaisin näidenkin elementtien ottamista huomioon. Jatkotutkimuksissa voitaisiin myös keskittyä tämän genren vertaamiseen muihin genreihin, tai tämän genren eli kieliversioiden vertailuun keskenään. Myös luettavuustestin teettäminen voisi antaa laajemman kuvan tutkittavasta materiaalista.